

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AGUSTOS 1961

İÇİNDEKİLER

Oniki Yıllık Çalışmaya Övgü	Cahit ÖZTELLİ
• İstanbul Çocuklarının Oyunları	Ayşe ÜNLÜER
• Hatay Ağzı Üzerine	Cevher İhsan MİSKİOĞLU
Eğitim ve Öğretim Müzesi Kurulmalıdır	Mamit Z. KOŞAY
• Dobruca Tatarları Folkloruna Ait Notlar (I)	Doç. Y. BLAŞKOVIÇ
• Van Mânileri	Ünsal AYGAN
Tekirdağ'da Yer Adları (I)	Aydın OY
Son Halk Oyunlarının Özellikleri	Bora HINÇER
Birinci Halk Oyunları Semineri	İhsan HINÇER
• İstanbul Türküleri	İsmail Nami ERBİLEK
Tekirdağ'da Yağmur Duası	Salim Sami İŞÇİLER
Ali Rıza Yalçın İçin	Şakir Sabri YENER
• Üregil'de Söğütten Yapılan Düdükler	Kâmil TOYGAR
Kütahya Zeybek Oyunları	Sadık UZUNOĞLU
Çeşitli Yörelerimizden Bilmeceler, Bulmacalar (IV)	Faik AKÇIN
Gürün'de Derlenen İki Türkü	Gündüz ARTAN

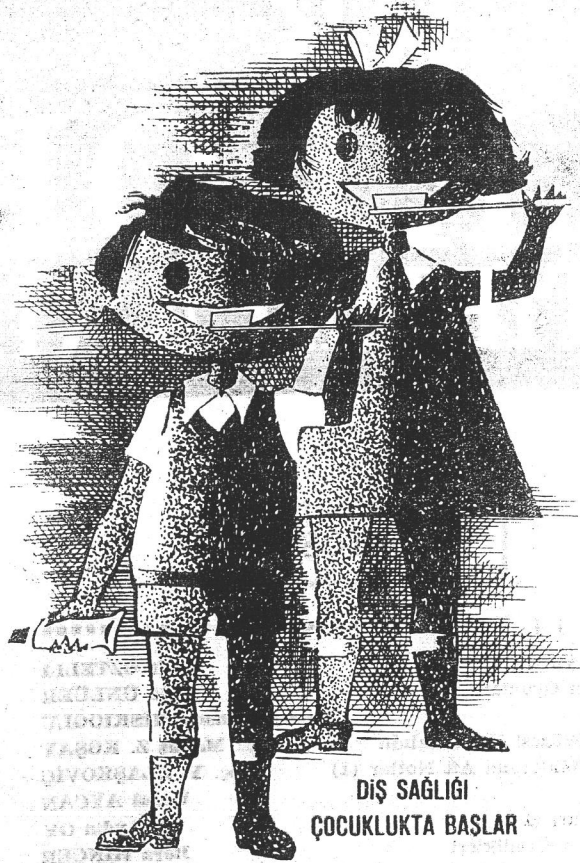
13. YAYIN YILIMIZA VE 7. CİLDİMİZE BAŞLARKEN

SAYI: 145

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKARILAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

DIŞ SAĞLIĞI
ÇOCUKLUKTA BAŞLAR

ipana

ANTI-ENZYM, WD-9 LU DIŞ MACUNU

(Radar R.: 25 - 20)

Yıllık abonesi: 10,
altı aylık abonesi: 5
liradır.
Yurd dışı senelik abone:
3\$, 1£

**TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI**

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden: Mes'ul Müdür: İ. HİNÇER
ADRES: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak No. 17 İstanbul

FAAL p - 185

Terkibinde krem has-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU
cildi temizler... besler...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yu-
muşak yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

* 100 DE 100 SAFTIR

(Faal: 1357)

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Adres değiştirmelerde
ücret alınmaz.
Vakit Basımevi

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 145

AĞUSTOS 1961

YIL: 13 — CİLT: 7

ONİKİ YILLIK ÇALIŞMAYA ÖVGÜ

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Dile kolay, oniki yıl geçmiş aradan...
Şimdi, kitap rafımızda en değerli altı köca cilt
duruyor... Türk folkloru için gelecekte bir
hazine değeri taşıyacak bu ciltlerin üzerinde
TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI yazıyor.
Dile kolay, tam 144 sayı bu... 144 sayı demek,
bu kadar ay bir adamın alın teri, basımevleri
ile iş yeri arasında didinmesi... yıpranışı de-
mek...

Türk folkloruna hizmet aşkı.. Bu "anıt e-
ser" i yaratan adam kim.. Bu aşk derecesinde
ki kudret nereden geliyor?.. Gelecekte heykeli
dikilecek bu adam İHSAN HİNÇER.. Yüreğini
yurt sevgisine bağlamış bir Anadolu çocuğu..
Onu, Türk folkloru ile ilgilenen dünya bilim â-
lemi tanıyor... Yurdun en uzak köşelerinde ken
dini folklorla kaptırmış kişilerin tanıdığı, sev-
diği adam...

Oniki yıl önce Türk folkloru yayınları fa-
kirdi.. Bugün elimizde iftiharla tuttuğumuz
zengin bir kaynak, Hınçer'in eseri var. Her
konuda yüzlerce yazı, binlerce sayfa var.. Bu
iş, aydınlarımızın folklor şuuruna erdikleri elli
yıldan beri değil özel kişiler, değil cemiyetler.
tesisler, Devlet Baba bile yapamamış, yapma-
mıştır...

İhsan Hınçer... Adını Finlânda'dan Japonya,
Kars'tan Kanada'ya kadar duyuran adam...
Sana Türk milleti adına binlerce selâm.. Türk
folkloru adına binlerce sevgi.. Sen, hizmet aşkı
içinde kendini unuttun... Çocukların hasta iken

doktordan önce basımevlerine koştun.. Bir
oğlun da Dergin idi.. Sen, bazı kişileri şöhr-
te doğru iterken, kendini daima gerilerde sak-
ladın, bütün değerine rağmen kendi yerine
arkadaşlarını folklor işlerinin başına getirme-
ye çalıştın.

En ağır başlı yayınlarda derginin adı bib-
liyografyaların baş köşesinde yer alırken, ken
dini tamtacak yazılara derginde yer vermek-
ten kaçındın.. Bir derviş alçak gönüllülüğü
içinde fâniligin ötesinde ermişliğe kavuştun..
Sen unutanları unutmadın. Lâyık olduğun
halde teşekkürlerde, tesislerde yer aramadın.
Dergin için hiçbir maddî menfaat istemedin.
Fakat, bir dergi her ay aralıksız nasıl çıkar, di
ye sormadılar... Ne çıkar, varsın fırtına um-
manları parçalasın. Senin teknen amacına doğ
ru yürüyor Bayrağın, Türk folkloru dalgala-
nıyor..

Korkarım, kalbden gelen bu yazıyı da ken
dinden bahsediyor, diye basmayacaksın. Böy
le yaparsan kendine haksızlık ediyorsun, derim.
Bırak, seni candan takdir eden bir dostun bir
hizmeti yerine getirsin. Bırak, seni ve yaptı-
ğın büyük işi bilmiyenler de öğrensin.. Bırak,
oniki yıl sonra hizmetin; kendi eserin olan şu
sayfalara tescil edilsin..

Nice yıllara doğru, yaptığın işin tek ada-
mı olarak başarılar dilerken, bütün folklor-
cuların kalbinin seninle olduğunu unutma..

İSTANBUL ÇOCUKLARININ OYUNLARI

— I —

Yazan: Ayşe ÜNLÜER

● **Varan bir top geri:** Bu oyunda çocuklar 2 gruba ayrılır. Her grupun elebaşısı kur'a çeker, kur'ada kazanan taraf kaleye geçer. Kale, belli bir yere konulan büyükçe bir taştan ibarettir. Kale başında kalan gruptaki çocuklardan biri elinde tuttuğu topu birkaç defa havaya attıktan sonra tutmadan elinin iç tarafı ile vurarak kale dışındaki gruba doğru fırlatır. Kale dışındaki grup topu havada veya yerde tutmak için bekler. Atılan top yere düşmeden havada tutulursa topu atan oyuncu yanlış farz olur ve sayı yapamaz. Onun yerine başkası geçer. Eğer top havada tutulamaz, yere düşerse, yerde tutulması için uğraşılır, Top yakalanırsa kaleye atılır. Top kaledeki taşla çarparsa yine kaleden topu atan oyuncu yanar. Eğer top kale taşına çarpmazsa kale başındaki grup bir sayı kazanır. Oyun bu suretle çocukların aralarında karıştırdıkları sayı tamamlanıncaya kadar devam eder. Hangi grup çok sayı yaparsa oyunu kazanmış olur.

● **Viz:** Oyuncular sıra halinde dizilirler, aralarından biri ebe olur. Ebe sıradan ayrılır ve arkasını arkadaşlarına dönererek sıranın ilerisinde durur. Sıradaki çocuklardan biri yavaşça ilerleyerek ebenin arkasına vurur ve tekrar yerine gelir. O zaman sıra halinde dizilmiş olan oyuncular "viz", diye haykırırlar. Bu defa ebe oyuncu dizisinin önüne gelip arkasına vuran oyuncuyu bulmağa çalışır. Ebe arkasına vuran çocuğu bilirse ebelikten çıkar, ebenin arkasına vuran çocuk ebe olur. Ebe, arkasına vuran çocuğu bilemezse yine ebelikte kalır. Oyun böylece devam eder.

● **Yazı mı, tuğra mı?**

İki çocuk karşılıklı oturur, bunlardan biri elinde bulunan madeni parayı bir be-
renin içine koyar, bereyi sallayarak ter-
sine çevirip yere kapatır. Para yere dü-
şer. O zaman arkadaşına sorar :

— Yazı mı, tuğra mı?

Arkadaşı, "yazı" veya "tuğra" diye ce-
vap verir. Bere paranın üzerinden kaldırı-

lır, paraya bakılır, sorulan çocuk yerdeki paranın hangi tarafının üstüne geldiğini bilmişse, yerdeki parayı o alır, ve parayı be-
renin içinde saklamak ve "yazı mı, tuğra mı, diye sormak hakkını kazanır. Oyun aynı şekilde devam eder.

● **Yutturmam:** Oyuncular ikiye ikiye ayrılır. Aralarından ebe olan çift, öğrenen bir yemek ismi söyleyerek "yutturmam,, dediikten sonra oyunculardan birini işaret eder. İşaret edilen çocuğun arkadaşı "yutturmam,, diye cevap verir. O zaman ebe yine "yuttururum,, diye başka bir çocuğu işaret eder. Bu defa işaret edilen çocuğun arkadaşı "yutturmam,, cevabını verir. Eğer bir dalgın olup da işaret edilen arkadaş "yutturmam,, diye cevap vermezse ismi söylenen öğrenen yemeği o çift yemiş farz edilir.

● **Kurd - Kuzu:** Çocuklar halka şeklinde dizilirler. Aralarından biri kurd, biri de kuzu olur. Kurd, kuzuyu kovalamağa başlar. Çocuklar el ele vererek kuzunun kaçıp kurtulmasına müsaade ettikleri halde, kurdu bırakmazlar. Kurd kuzuyu yakalayınca kadar kurd ve kuzu olan çocuklar değişirler.

● **Kap, kaç:** Çocuklar iki sıra halinde dizilirler, sıralardan biraz uzakça bir yere bir iskemle üzerine bir mendil konulur. Her iki sıradan iki çocuk çıkar, bunlardan hangisi çabuk davranıp mendili kapar ve ötekine yakalanmadan sıradaki yerine gelirse oyunu kazanmış olur. Ondan sonra diğer çocuklar da ikiye ikiye çıkarak oyuna devam ederler. Sıralardan hangisi çok sayı kazanmışsa o galip sayılır.

● **Kırmızı - Beyaz:** Çocuklar iki sıra halinde dizilirler. Bir sıranın adı kırmızı, ötekini adı beyaz olur. Bir çocuk her iki sıranın arasında durarak kumanda verir: Ortadaki çocuk önce hangi sıranın adını söylerse onlar, öteki sıradaki çocukların üzerine doğru koşarlar. Üzerine koşulan sıradaki bulunan çocuklardan tutulanlar oyundan çıkarılır. Oyunun sonunda hangi taraf-

HATAY AGZI ÜZERİNE

Yazan: Cevher İhsan MİSKİOĞLU

Hatay ağzı üzerinde muhakkak ki etkiler olmuştur. Osmanlı Devleti zamanında bütün Anadolu'ya çeşitli dil etkileri olurken Hatay'ın da bu çember dışında kalamıyacağı tabii idi. Ancak bir zamanlar Halep vilâyetine bağlı müstakil İskenderun Sancağı olarak Fransız idaresinde kalan Hatay'da bu etkiler biraz ayrı bir durum arzeder.

Hatay ağzının en çok tesiri altında kaldığı diller başta Arapça biraz Farsçadır. Fransızcanın tesiri hemen hemen yok denecek kadar azdır.

Arapçanın tesirlerinin çeşitli sebepleri vardır. Bir defa İslâmiyetin kabülünden sonra Türk kültürüne İslâm kültürü de hâkim olduğu için, dil üzerinde arap tesiri artmıştır. Sonra, bir zamanlar Suriye Devleti içinde olduğundan Araplarla olan münasebetlerin tabii bir neticesi olarak bazı Arapça kelimeler dile girip kullanılmıştır. Fakat bu tesir bir çok gazetecilerin yalan yanlış yazdıkları gibi Türkçeyi hiç bir zaman ikinci plâna aldırma-
mış, bilâkis daima bu tesir ikinci ve üçüncü plânda kalmıştır. Bu tesirin başka bir sebebi de Hatay'da bulunan bazı azınlıkların eritilip kaynaştırılmalarından ötürü arapça konuşmağa devam etmelerinden de ileri gelmektedir.

ta yakalanmayan çocuk kalırsa o taraf oyunu kazanmış olur.

● **Kızartma:** İki çocuk karşı karşıya dururlar, bunlardan biri avuçları yukarıya doğru olduğu halde ellerini açar, öteki avuçları aşağıya doğru olduğu halde ellerini açarak ilk çocuğun elleri üzerine koyar. Elleri alta olan çocuk, elleri üstüne olan çocuğun eline vurursa oyunu kazanmış olur. Vuramazsa bu defa elini öteki çocuğun eli üstüne koymağa mecburdur. Oyuna bu şekilde devam edilir.

● **Kadifeci güzeli:** Bu oyunda çocuklar karşılıklı iki sıra halinde dizilirler. Sıraların başlarındaki çocuklar kendi sıralarındaki çocuklara ayrı ayrı adlar verirler. Bir sıra ötedeki sıraya doğru gider, bu sırada çocuklar aşağıdaki türkiyü söylerler :

**Kadifeci güzeli
Handadır handa**

Tutulan yanlış bir dil siyaseti yüzünden mülk sahibi, malında çalışan yarıcı veya işçisinin kendi dili Türkçeyi öğrenmesini sağlıyacak tarzda davranmamış, bilâkis münasebetlerinde onun dilini, arapçasını kullanmayı bir şeref, gurur saymıştır.

Fakat Hataydaki bu arapça tesiri yukarıda da belirttiğimiz gibi çok defa dışı mübalağalı bir şekilde aksettirilmiş âdetâ çağunluk arapça konuşuyormuş gibi bir hava yaratılmak istenmiş ve bu durum ikide bir "Hatay'ı isteriz" diyen Suriyelilerin âdetâ ekmeğine yağ süren bir durum olmuştur.

Hatayda kurduğumuz "Hatay Kültürü ve San'at Derneği" nin dâvetlisi olarak bir konferans için Hatay'a çağırduğumuz Rahmetli Sayın Nurullah Ataç, Hatay'ın dil konusu hakkında şöyle demişti: "Çeşitli dış etkiler altında kalıp'ta dilini bu kadar saklamasını bilen başka bir il tanımıyorum."

Hatay'da kullanılan arapça kelimeler ya asıllarında olduğu gibi aynen geçip kullanılmış. Atebe = eşik, Abdeshane = tuvalet, Banadura = domates, Ballee = Arık, Dibik = tatlı bulacağı, ehven = Daha uygun, Eşed = şiddetli, istifli = sen bilirsin, v.s. gibi veyahutta aslı bozuk olarak söylenir olmuştur. Kudame = Kudama, Sâhür = Sâhür,

Tahtakale kurbünde

Biz size geldik on günde

İkinci sıradaki çocuklar buna şöyle mukabele ederler :

Geldinizse geldiniz

Bizi memnun ettiniz

Kutu,kutu içinde

Begendiğinizi seçiniz.

Bunun üzerine gelen sıra bir ad söyler, bekleyen sırada bu adda çocuk varsa ne alâ, yoksa yerlerine giderler, bu defa öteki sıra diğeri üzerine gider. Oyuna böylece devam olunur.

● **Kafakarış:** İki çocuk birer bilya alarak yanyana dururlar. Birisi bilyayı atar, öteki de kendi bilyası ile atılan bilyayı ya vurmak, yahut ona bir karış mesafede bilyasını durdurmak ister. Muvaffak olursa ilk atılan bilyayı alır, muvaffak olamazsa bilyayı ilk defa atmak hakkı diğer çocuğa geçer.

Zoppa = sopa v.s. gibi.

Bu tesir aynı zamanda deyimlerde de ken dini gösterir Meselâ arapçadan geçen ve aynan konuşulan birkaç deyim; cubulonuk == Aç gözlülük, Bızıra fıranç = zehir, zakkım v. s.

Bildiğimiz gibi Türkçede geniz h sı yoktur. Bu h arapçanın tesiriyle bir çok kelime lerce kullanılır.

Be (h) il — Pa (h) il = Cimri

H) elle mangırı = Yılışık (Deyim)

(H) anafiye = Musluk

Ke (h) illemek = Onarmak, yamamak

(H) eleke = Halka v.s.

Gerek arapçanın ve gerekse Kur'anın tesiriyle bu geniz h si bir hayli fazladır.

Memnurlukla müşahede ediyoruz ki, bu arapça kelimeleri artık bu kuşak pek kullanmamaktadır. Daha çok eski kuşakta kullanılan bu arapça kelimelerin bir kısmı esasen kullanılmaz olmuş; ölü kelime durumuna düşmüştür. Dildeki bu arınma, Hataylı aydın gençlerin açtığı dil seferberliği ile gerçekten hissedilir derecede artmış bulunmaktadır.

Şimdi de Hatay Ağzı'na tesir eden diller den Farsça üzerinde duralım.

Farsçanın tesiri arapçanın yanında çok hafif kahr. Bir, O s m a n l ı Devleti zamanında Divan şairlerinin Farsçaya verdikleri değer dolayısıyla kullanılan bir çok Farsça kelimenin dilimize yerleşmesi dolayısıyledir. Bu tesir genel olarak Türkçe üzerinde olmuştur. Hatay şairleri de bu kelimelerden bir kısmını şiirlerinde kullanmışlardır. Bunun dışında Farsçanın Hatay Ağzında mümtaz bir durumu yoktur.

Hatay'da kullanılan Farsça kelimelere bazı misaller verelim.

Andelip = Bülbül

Ankebüt = Örtümcek

Giriftar = İçine giren, girift olan

Can = Ruh, can

Kemend = İp

Enfiye = Enfiye

Per i = Peri v.s.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Farsça Hatay ağzında büyük bir önem taşımaz, öte yandan Hatay 18 — 20 yıl Fransız idaresinde kalmasına rağmen Fransızcanın Hatay ağzı üzerinde kayde değer bir tesiri yoktur. Yalnız tek tük bazı Fransızca kelimeler ya bozularak veya aynen geçmiştir, o kadar. Meselâ:

Chemin de fer — Şemendefer = Demir

yolu

Rond — Ron = Çenber oyunu

Matin = Matine = Sabah, günlük (Si-nema)

Soir = Suvare = Akşam toplantısı

Merci — Mersi = Teşekkür ederim.

Robe de Chambre = Rob dö şambr = O-de elbisesi (Pijama üstünden giyilen elbise)

Bonjour — Bonjour = Günaydın

Aurevoir — Arvar = Allahahımarladık.

Şimdi Hatay Ağzı'nın benzerlikler gösterdiği komşu vilayetlere geçelim. Bu iller bilhassa Gaziantep, Adana ve Mersin illeridir. Bazı arapça kelimelerle, eşya araçlarında da ha çok Adana ve Mersinle, diğer birçok kelimelerde de Gaziantep ve Kilis'te kullanılan mahall kelimelerde gerçekten kayde değer bir benzerlik göze çarpar.

Adana ve Mersinde benzerlik gösteren kelimelere ait örnekler:

Abov = Çok hayret ifadesi

Biçinci = Çiftçi

Başlandırmak = Tepeli doldurmak

Bider = Tohum

Bolamadı = Geniş

Gaziantep iliyle müşterek kullanılan kelimeler. Örnekler:

Gınnep = Sicim

Kekeç = Kekeme

Keci = İpek kozası

Muhanet = Namert

Özü geçmek = Uyuyuvermek

Sakak = Çene altı

Sallangaç = Salıncak

Söhür = Sahür

Bu benzerlikler bu iller arasındaki yakınlık örf ve âdet, giyim ve yiyecek yakınlığı, kız alıp verme ve bir de arapça konuşan azınlıkların bu yerlerde de olan temasları veya yerleşmeleri dolayısıyledir. Fakat bu benzerliği mutlak kabul etmemek lazımdır. Meselâ Gınnep = Sicim kelimesi Hatay'da da kullanılır. Fakat bu kelime Hatay'da Kinnep şeklinde kullanılır.

Yine Gaziantep'te Şetil = Sebze fidesi Hatay'da Şitil olarak kullanılır. Esasen bu kelime arapçadan geçmedir. Bazı kelimeler de tamamen tavnîyet vardır. Meselâ: Siyen = Günlerce kalıp fena koku çıkaran çamur. Süngüç = Açılıp gerilmiş vaziyette bulunan bas parmakla şahadet parmağının uçları arasındaki acıklık.

Sürgü = İshal

Soyka = Ölümlün sırtından çıkarılmış

Müzcilik :

EĞİTİM VE ÖĞRETİM MÜZESİ KURULMALIDIR

Yazan : Dr. Phil. Hâmit Z. KOŞAY

On yıllık Milli Eğitim hazırlık Komisyon ve Komiteleri çalışmaya başlarken, Türkiye'de tarih boyunca Milli Eğitim hareketlerini ve gelişmeleri belgeleri, grafikleri ve istatistikleri ile müşahhas bir şekilde gösteren bir pedagoji müzemesi bulunsa idi, çalışmalar belki de daha kolay ve daha verimli olurdu.

Bu yazımızla Türkiye'de Batı memleketlerindeki örneklerle göre bir pedagoji müzesinin kurulması lüzumuna işaret etmek istiyoruz.

Türkler Eğitim ve Öğretim sahasında, Büyük Selçuklular devrinde, Dünyanın en eski üniversitelerinden biri sayılan Bağdattaki Nizamiye Medresesini, Osmanlılar devrinde Fatih Medreselerini kurmuşlardır. Uluslar arası bir mahiyet arzeden, İslâm medeniyeti çerçevesi içinde Farabi, İbnisina ve Ulughbey gibi ilim ve filozofları, Yunus Emre ve Mevlâna gibi mutasavvıfları yetiştiren Ulusumuzun beşer medeniyetindeki yapıcı rolü müsteşrikler tarafından teslim edilmekle beraber dün ya umumî efkârında yeter derecede bu fikir kökleşmemiştir.

Eski Medreselerde sarf, nahif, fıkıh, hadis, kelâmdan başka, tıp, hâyat, riyaziye gibi müsbet ilimler de okutulurdu.

Daha eskiden milâdın dokuzuncu ve onuncu asırlarında Uygur Türklerinde müteharrik harflerle kitaplar basılır, resim yapılırdı. Moğolların ordularında hizmet gören Uygur Mühendisleri büyük nehirleri geçmeğe yarayan köprüler ve kaleleri yukan harp aletleri kurlarlardı. Bu çeşit başarıların Okulsuz tasavvur edilmesi mümkün değildir.

Asya, Afrika ve Avrupanın bazı bölgelerinde Türklerin kurdukları kültür kurulları harabe halinde veya kısmen ayakta serpilmiş durumdadırlar.

İslâm dünyasının skolastiğe boğularak gerilemesi de zikri geçen eğitim ve öğretim okullarındaki tereddidi ve medeniyetin akışına eşya v.s.

İşte bu sebepledir ki Gaziantep Ağzında rastlanan bu kelimelere Hatay Ağzında da rastlanır. Esasen bu ortaklık yakın iller arasında bir nevi dil gurubu teşkil eder. Adana, Mersin, Hatay, Gaziantep ve Kilis'de işte mümeyyiz vasıfları itibariyle ortaklık gösteren bir dil gurubu meydana getirir.

ayak uyduramama keyfiyeti ile izah olunabilir. Ulusumuzu uyarmak ve taassubu önlemek için en önemli çare, bu gerçekleri övmeye veya yerme zihniyetine saplanmadan, oldukları gibi gösterme olabilir. Birkaç asırdan beri batı medeniyetine intibak için sarf olunan gayretleri, uğranılan müşkülâtı, meselâ karatahtayı okula sokmak için şeyhülislâm dan fetva çıkarıldığını, pedagoji müzesinde açıklayabiliriz.

Orduya Mürendis yetiştiren Tophane-i Amire, hariciyeye memur yetiştiren Galatasaray, Devlete memur veren Mülkiye-i Şahane, Tıbbiye, Darülmüallimin, Harbiye, Rüştiyeler, yeni mektebi kuran Sati bey etrafında toplanan terbiyecilerimiz "Munfası" harfler hareketi, harf inkılabı, köy Enstitüleri, mesleki öğretimdeki hamleler, Darülfunun yerine yeni zihniyetle Üniversitenin kuruluşu, "tevhidî tedrisat kanunu", Klâsiklerin tercümesi, milli kazılar v.s. hepsi pedagoji müzesi konuları içine girerler.

Eski Maarif Vekâleti bodrumunda kurulan "mektepl müzesi" ders vasıtaları, ille birkaç batılı terbiyecinin resminden ibaret kaldığı için, ihtiyaca cevap veremedi. Batıdaki örnekler üzerine Türkiye Pedagoji müzesini kurma zamanı çoktan gelmiş ve hatta bu gecikmiştir.

Pedagoji müzesinde eski ve yeni öğretim tarzlarını, icazetnameleri, imtiyaz ve afe-rim levhaları, falakası, "eti senin kemiği benim" diyen disiplin telâkkisi ile canlı bir şekilde gösterilecektir. Bu müzenin duvarlarını da Sanayi Nefise mektebini kuran Hamdi Beyin, Darüşşafakayı himayesine alan müzeci Halil Ethem Beyin, terbiyecilerimizden Sati, İhsan, Sungu, Harun Reşit, Ali Haydar Beylerin, Maarif teşkilâtına hamle sağlayan Reşit Galip, Necati ve Hasan Alilerin; Ali Emiri ve Ali Saip gibi Kütüphanecilerin M. Cevdet gibi Ülkücü Öğretmenlerin büyütmüş fotoğrafları yer alacaktır.

Pedagoji müzesinde azınlıkların okullarında okutulan kitaplar, ve yabancı okulların başarılı, başarısız faaliyetleri gösterilecek ve açıklanacaktır. Müzede mukayese ölçüsünde batıdaki ileri pedagoji hareketlerine de yer verilmesi gerekir.

TÜRKİYE PEDAGOJİ MÜZESİ KURULUŞ PLANI

I — Pedagoji müzesi için en uygun yer olarak (eski bir binadan faydalanmak istenildiği takdirde) İstanbul'da Ankara caddesi üst tarafında ve Cumhuriyet gazetesi civarında Mimar Sinan eseri Rüstem paşa Medresesi bir tesis halinde düşünülebilir. İkinci derecede Sarayhanebaşında ki Amuca Hüseyin Paşa, Şehzadebaşında Damat İbrahim Paşa veya Çorlulu Ali Paşa Medreseleri de aynı vazifeyi görebilirler.

II — Pedagoji müzesi diğer müzeler gibi Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı olmalıdır. Milli Talim ve Terbiye Dairesi ve Gazi Terbiye Enstitüsü gibi teşekküller bu müzenin müşavir organı olurlar.

III — Pedagoji müzesi kurulurken Devlet Müzelerinde, Kütüphanelerde ve Belediye müzesindeki konu ile ilgili eserlerin mükerrerleri bu müzeye devredilmelidir.

IV — Ressamlarımızın konu ile ilgili resimleri toplanmalı ve yenileri sipariş olunmalıdır.

V — Pedagoji müzesine müdür olarak Maarif tarihimizi bilen bir müzeci tayin olunmalıdır.

VI — Pedagoji müzesi selâhiyetli uzmanları Eğitim kurulları arşivlerinde serbest a-

raştırma yapabilmeli ve anketler açabilmelidir.

VII — Yukarıda zikri geçen medrese 7004 sayılı kanuna göre Evkafca tercihan ön plana alınarak onarıldığı takdirde Pedagoji müzesi olarak 10 yıl zarfında yarım milyon lira ile kurulabilir. Bu meblâğın mühim bir kısmı duhuliyelerle Maliyeye geri verilecektir.

Müzenin yardımcı elemanları Milli Eğitimin kabiliyetli Öğretmenleri arasından seçilirse kadro müşkülâtı da kalkar.

VIII — Bu fikre yardım için batı memleketlerinde olduğu gibi "Pedagoji Müzesi Yardım Sevenler Derneği veya Muhipleri" adı ile bir dernek kurulabilir.

IX — Pedagoji müzesinin kültür filmleri ile bazı belgeleri batı ülkelerindeki benzeri kurullardan hibe veya mübadele suretile tedarik olunabilir. Türkiye Pedagoji müzesinin her tarafta büyük sempati ile karşılanacağına emin olabiliriz.

Türk Folklor Araştırmaları'nın Notu:

Etnografya Müzesi Müdürü Dr. Phil. Hamit Koşay'ın on yıllık Milli Eğitim hazırlıkları dolayısıyla resmi makamlara da sunduğu bu yazıda zikri geçen Pedagoji Müzesini, Türk Etnografya ve Folkloruna dair bir çok malzemeyi de ihtiva edeceği için konumuz dahilinde görüyor ve gerçekleştirmesini istiyoruz.

13. YAYIN YILIMIZA ve 7. CİLDİMİZE BAŞLARKEN

Dergimizin ilk sayısı Ağustos 1949 da yayınlanmıştır. Bugüne kadar tek sayı aksamadan, her türlü zorluğa göğüs gererek bu günlere ulaşmış bulunuyoruz. Bundan sonra da aynı şekilde görevimize devam edeceğiz.

Eski sayılarımızın bir kısmı kalmadığından bütün çabamız bunları yeniden bastırıp 6 cildimizi birden sıraya giren ve istiyecek olan folklorcu ve bilim severlere yetiştirmektir.

Her ciltte iki yıllık 24'er sayı yer almaktadır. Bu aydan itibaren 6. cildimizi ciltlenmiş olarak satışa çıkarmış bulunuyoruz. Her cildin fiyatı 25 liradır. Eski ciltlerimiz de eksik sayıları bastırılıp hazırlandıktan sonra 25'er liradan satışa çıkarılacaktır.

Abone bedellerini göndermeyen, birkaç yıllık abone bedeli toplanan folklor sever okurlarımızın da borçlarını biran evvel lütfetmelerini dileriz.

T. F. A.

İncelemeler :

DOBRUCA TATARLARI FOLKLORU HAKKINDA

I

Yazan: Doç. Dr. Yusuf BLAŞKOVIÇ

I — Tatarlar bazı küçük ve büyük kütüphanelerde de, 13. ve 16. yüzyılda Dobrucada yerleşmişlerse de, bugünkü Tatarların en çoğu ancak 1829 seneinde büyük Rus - Türk harbinin neticesi olarak buraya savuştu. Başka kütüphaneleri, ancak 1854 yılından sonra Kırım yarım adasından buraya muhaceret ederek yerleşti. Öyle ise Dobruca Tatarları Kırım Tatarlarıyla bir kısmı ise Nogay Tatarlarıyla aynı millet sayılabilir.

Bu etütte yalnız Dobrucanın Romanyaya ait kısmında yaşayan Tatarlar hakkında bazı malûmat verebilirim. Daha geniş malûmat elde etme için İslâm Ansiklopedisinin ve Enzyklopaedie des Islam adlı eserin Dobruca makalesine bakınız. Bunlardan başka Dobruca Tatarlarından bir çok eser bahseder. Tarihleri hakkında Al. Arbore, Contributiuni la studiul eșezarilor tatarilor și turcilor în Dobrogea (Dobrucadaki Tatar ve Türk kolonilerin etütlerine notlar, Archiva Dobrogei adlı derginin II. cilt 1919, S. 212) esere ve J. Sego'nun Charakteristické slozeni Dobrudze (Dobrucanın etnik teşkilinin karakteri, Československá ethnografie adlı derginin III. c. 1955, S. 271 - 306) adlı etütüne ve b. etütlere bakınız.

Romanya Dobrucasındaki Tatarlar çok defa Türklerle bir millet sayıldığı halde Tatarların sayısı bazı devirlerde kesin olarak bilinemez. N. P. Comnène: La Dobrogea adlı eserin 135. sayfasında verilen malûmata göre 1880 yılında Romanya Dobrucasında oradaki Tatarların sayısı 29,476 ise de, S. MANUILA La population de la Dobroudja, Bucarest 1938, adlı eserinin 462. sayfasında anlattığına göre 21,350 iken, Roman Cumhuriyetinin 1959 deki istatistiğine göre 20,576 kişi imiş.

Tatarların yüzde 98,5 i Köstence (Constanta) şehrinde, Mecidiye (Medgidia) kasabasında ve bunların civarında Romanlarla birlikte yaşarlar. Tatarlar çok çalışkan, sâdedil ve gayretli adamlardır. Bütün Türkler gibi hakikat ve hürriyetsever, samimi ve basit adamlardır.

Tatarların büyük ekserisi köylüdür ve çift-

liklerde çalışır. Çiftliklerin hepsi kollektifleşmiştir. Eski zamanlardanberi sebeler, meyveler yetiştirmekle meşgul meşhur bostancılarıdır. Hayvan yetiştirmesinde de çok ustalık gösterirler. Bir başka kısımları bu bölgelerde yeni kurulan fabrikalarda sımai müesseselerde çalışır, ama bazıları öğretmen, profesör, mühendis, hekimdir, hattâ aralarında opera şarkıcısı da bulunur.

2 — Dobruca Tatarlarının 1955 yılından evvel birleşmiş edebî dili yogiken üç lehçe ile konuşurlar. Dobruca Tatarcası hakkında birinci malûmat daha 1938 yılında Prof. Tadeusz Kowalski vermiş (Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et Lettres, Classe de philologie, Année 1938). Daha yeni malûmat Nağı A. Gafer ile Vladimir Drimba verdiler. (Quelques problemes relatifs au développement culturel de la population Tatar de Roumanie adlı makalede. Bu makale Studia et acta orientalia I. Bucarest 1958, S. 339 - 343, adlı dergide çıkmıştır).

Bu makalede verilen malûmata göre Tatarların en büyük kısmı, aşağı yukarı dörtte üçü, Kırım Tatar lehçesiyle konuşur, ancak beşte biri Nogay lehçesiyle, başkaları da Türkiye türkçesi ve Tatarcanın karıştırılmış olarak meydana gelen bir melez dil ile konuşur.

Roman Akademisi, bazı araştırmadan sonra, 1956 senesinde, Tatarlar için yeni bir ana dil alfabeti tesbit etmiştir. Latın harfleriyle yazılmakta olan bu alfabe, gerek Roman alfabesine ve gerek ise Türk dili alfabesine epeyce yakındır. Yeni alfabenin ve edebî dilin temel atması Nağı A. Gafer ve İng. İsmail Ziyaeddin'in işbirliğiyle hazırlayıp Roman Akademisinin eseridir. İlk alfabe kitabı 1956 senesinde basıldı. I - IV. sınıflar için okuma ve gramer kitapları Nağı A. Gafer, İsmail Ziyaeddin, Muratca Seit Abdulla, Ekrem Menlibay ve Albay Negati tarafından hazırlanmıştır. ve 1957 ile 1958 yıllarında basılmıştır.

Yeni alfabe ve edebî dil Tatarların ana dili olarak her sahada onların kültürel seviyelerini

yükseltmeğe yardım etmektedir, öyle ki sim-di Tatarlar arasında okuma - yazma bilmez bir kimse kalmamıştır.

Edebi alfabe gelince, yeni alfabe aşağıdaki 33 harften ibarettir: a, â, b, c, d, e, f, g, ğ, h, i, î, j, k, l, m, n, o, ô, p, r, s, ş, t, t, u, u, v, w, y, z. (*)

Harflerin en büyük kısmı türk harfleriyle aynıdır. Ve aynı surette telâffuz edilir. Aşağıdaki harflerin telâffuzu:

c (üstü aksanlı) türkçe ç

ğ türkçe c

n (üstü aksanlı) türkçe sağır nun

t " ts (ancak yabancı kelimelerde bulunur.)

w arapça vav (u ile v arasındaki ses)

f Türkçe a

â " â

î " i ile î arasında sesli

ö " o ile ö arasındaki sesli

û " u ile ü arasındaki sesli

g, h, k, l sessizler kalın sesliler arasında kalın, ince sesliler arasında türkçede gibi ince telâffuz edilir.

3 — Dobruca Tatarlarının çok zengin, keymetli ve enteresan bir folkloru vardır. Folklorları hakkında enteresan etüdü Sebat Husein yazmıştır. (Notes sur le folklore musical des T a t a r e s de Dobroudja. Studat et acta orientalia I. Bucarest 1958, S. 259-264). Bu folklor menşe bakımından Dobruca Tatarlarının muhaceret edip geldikleri yerlerin, başlıca Kırım Tatarlarının, Ukraynanın ve bütün Türklerin folkloru ile bağlıdır. Halk masallarının, atasözlerinin, halk oyunlarının ve halk türkülerinin mevzu bakımından zenginlikleri göze çarpar. Şekiller de başka Türklerin folklor şekilleriyle çok yakın olarak, melodilerin bir çoğu da yalnız bütün Tatarlarla değil, Rus halk türkeleri arasında da bulunabilir.

Dobruca Tatarları eski Türk kavimlerinin folklorunun geleneklerine dayanarak temas ettikleri komşu milletlerin bazı unsurlarını da elde ederek hususi bir folklor yarattılar. Halk masalları, atasözleri, halk oyunları ve halk

(*) Dergimizin dizildiği basımında üstü işaretli transkripsiyonlu harfler olmadığı için harfler tam olarak verilememiştir. TFA

türküleri Tatar halkının simdiki hayatını değil, eski hayat tarzlarını, muhaceret yollarını, başka milletlerle temaslarını da gösterir.

4 — Tatar folklorunun en güzel kısmını elbette halk türküleri teşkil eder. Bunlar Tatarların hayatını ayna gibi göstermektedir. Onların bütün ahlaklarını, yaşayış tarzını, dünya görüşlerini, düşünce tarzını, barış, hürriyet ve vatanseverliğini, bütün hislerini, aşklarını, kederlerini gösterir. Bu türküler halk evlâdının beşikten mezara kadar başına gelenleri aksettirir.

Tatarlar eski zamanlardanberi çok ağır hayat şartları altında yaşamışlarsa da türküleri çok optimistik, nikbinlikle, neşeyle, bazen de hoş mizahla doludur.

5 — Eski türkülerin belki en güzelleri evvelki vatanlarından muhaceret münasebetiyle meydana gelenlerdir. Bunlar eski vatandan ayrılma ıstırabını terennüm eder. Eski vatanın güzelliklerini andıran çok neşeli ve hoş türkü Edil türküsüdür. (Aşağıda eklenen No. 3. türküyü bakınız.)

Amma muhaceret yavaş yavaş unutulur. Vatandan ayrılma ıstırabı ile söylenen türküler mânalarını değiştirmeye başladı. Meselâ askerliğe gitme münasebetiyle doğduğu köyden ayrılık hüznünü ifade etmekle, uzak yere çalışmaya giderken, veya başka ayrılık sebebinden meydana gelen ayrılık hüznünü, veya yar ayrılığını terennüm eder. Aşağıdaki türkü ihtiyarların söylediğine göre, eskiden muhacerete gitme münasebetiyle çalmış, şimdi köyden ve sevgiliden ayrılma hüznünü ifade eder:

— Keteğekmen ğan dostım

Kal sawlıkman yar,

Kozünün de yaşın silip kal

Al ğawlıkman, yar

— Gideceğim can dostum

Kal sağlıkda, yar

Gözyaşımı silip kal

Al mendille, yar

— Ketme ketme demeye

Halktan utandım

Sen ketken son ardından

Ğılay da kaldım, yar

— Gitme, gitme demeye

Halktan utandım

Sen gittikten sonra ardından

Ağlayarak kaldım, yar

— Künler uzak, aylar köp

Körüşürüz yar

Kısmeğ bolsa inşaalla

Kavuşuruz yar

— Gümler uzun, aylar çok,

Görüşürüz, yar

Kısmeğ olsa, insanllah

Kavuşuruz, yar

— Ketsen kıymas ala ket

Kalbina salıp

Menim halim ne bolır

Senden kalıp, yar

— Gitsen yarım alıp git

Kalbina koyup

Benim halim ne olur

Senden kalıp, yar

— Dalfidanday mayışıp

Gürüşün süydüm

Ardından karap kalıp

Ğandım da kuydım yar

— Dalfidan gibi sahııp

Yürüyüşümü sevdim

Ardından bakarak kalıp

Yandım kül oldum

6 — Köy delikanlıların büyük ıstırabından biri askerlikten çıkmış. Uzak memlekete askere gitmek, belki bir daha dönmek imkânıyla, gençlere büyük ıstırab olmuştur. Delikanlı annesine sevgisini açıklar. Ağır şartlar altında gençler annelerinin büyük sevgisini hatıralarına getirmişler:

Ay anaylar, anaylar

Başların tartıp baylaylar

Balam saldat ketti, dep

Uy aylanıp ğılaylar

Ey anneler, anneler,

Başlarını çekip bağlarlar

Oğlum asker gitti, diye

Ev dolanıp ağlarlar

— Keten kolmek tizinden

Kel obiyim közinden

Sen közünden öptürsen

İş te şiknamam sozünden

— Keten gömlek dizinden

Gel, öpeyim gözünden

Sen gözünden öptürürsen

Hiç te çıkmam sözünden

Ay anayım anayım

Seni kaydan alayım

Dostlar köyde kalgan son

Ya men kaytıp ğanmayım?

Ey anneciğim anneciğim

Seni nerden alayım

Dostlarım köyde kaldıktan sonra

Ya ben nasıl yanmayayım?

Anayım meni taptım mı?

Beşikke salıp attım mı?

Tam kemalge kelgende

Askerliğe sattım mı?

Anneciğim beni doğurdun mu?

Beşiğe koyup salladım mı?

Tam kemale erdikte

Askerliğe sattım mı?

Ay orayman orayman

Goğa pitken korayman

Kelgen keşken yolğıdan

Men anayım sorayman

Ey orayorım orayorım

Yola büyümüş yabancı otum

Gelen geçen yolcudan

Ben annemi soruyorum.

Delikanlıların askerlik hayatı da hiç neşeli değilmiş. Onbaşılar ve çavuşlar onlara çok fena muamele yapmışlar. Delikanlı ancak sevgisinden düşünerek aşk ıstırabını da çeker, büsbütün bedbaht olur:

— Sewda boldım soyına

Senin selwi boyına

Şakırmadın toyına

Yar, yar, aman

— Sevdalandım soyuna

Senin selwi boyuna

Çağırmadım

Yar, yar, aman

— Ne aytmadım özime

Yandım kara közine

Toyalmayman sözine

Yar, yar, aman

— Neye söylemedin kendime

Yandım kara gözüne

Doyamayorum sözüne

Yar, yar, aman

— Kaporalım bek yaman

Serğentim de taa yaman

Oğa köre kapitan

Yar, yar, aman

— Kaporalım pek yaman

Sercentim de daha yaman

Ona göre kapitan

Yar, yar, aman

VAN MANİLERİ

Derleyen: Ünsal AYCAN

Bundan önceki yazımızda Van'daki folklor çalışmalarından bahsetmiş ve örnek olmak

üzere Van'a ait birkaç mani vermiştik. Şimdi bu örnekleri daha geniş bir şekilde sunuyoruz.

Dene dene üzümün
Sevgilimsin gözümsün
Sanma ki unuttuğum
Sabah akşam sözümün
Ağaç başında haşhaş
Dili şekerli gardaş
Erisin garli dağlar
Kavuşsun iki gardaş.
Gökde yıldız ortalar
Kırmızı yumurtalar
Öyle bir gül değilim
Koklilyalar atalar.
Keşke derviş olaydım
Aba giymiş olaydım
Haftada değil ayda
Yüzün görmüş olaydım.
Şekerim ezibilmem
Dülbentten süzebilmem
Vurar isen vur öldür
Yareli gezebilmem.
Ayvana serdim keçe
Günler ömürden geçe
Acep o gün olur mu
Elin elime geçe?
Su gelir udum udum
Gel otur nazlı dudum

Askerlik hayatı pek güç çekilirmiş, deli-
kanlı kurtuluş çaresini aramış:
Kapitanga bir pepi
Mayorga para
Askerlikten kurtulmak
Şaresin kara
Kapitana bir hindi
Mayora para
Askerlikten kurtulmak
Çaresini ara.
Kapitanım ayırsın
Mayorım ölsün
Beni asker yazgannın
Kalemî sinsin
Kapitanım hastalansın
Mayorum ölsün
Beni asker yazannın
Kalemî karılsın

(Sonu var)

Dünyaya güzel doğsa
Sensin benim umudum.
Çekmecemin kilidi
Gül üstünü büriüdü
Hasretin çeke çeke
Cahal ömrüm çürüdü
Ufacık ine sapi
Görünür sizin kapi
Seni mana versinler
Dilenim kapi kapi.
Çekmecen çekti oğlan
Boyun güreçektir oğlan
Senin yürüdü yerler
Elvan çiçektir oğlan.
Dud ağacı burulur
Su dibinde durulur
Eller yarım diyende
Menim boynum burulur.
Ufacık inesine
Mayılam cilvesine
Men bugün yâri gördüm
Avbetim cümlesine.
Çimen ekemez oldum
Fidan dikemez oldum
Hasretlik çok zor imiş
Artık çekemez oldum.
Gaz ayağı gundadır
Gözüm irak yoldadır.
Seslenirem ses gitmez
Kâmbah dağlar daldadır.
Kara üzüm deneler
Başıma geldi neler
Anasından ayrılan
Eli goynunda meler.
Barmağım beştir benim
Derdim onbeşdir benim
Can verdim emek verdim
Emeğim heçtir benim.
Çoraben ağına bak
Desdele başına bak
Her hatıran düşende
Çık "Van'ın dağına bak"
Vanda var üç minare
İçerim dolu yara
İsterem yanın gelem
Dağlardan olmaz çara.

TEKİRDAĞ'DA YER ADLARI

I

Yazan: Aydın OY

BİR AÇIKLAMA: Tekirdağ çevresindeki köylerin, kentteki mahalle, semt, sokak ve caddelerin adlarının kökeni ve folklor yönünden hikâyeleriyle ilgili bu araştırma henüz tam değildir. Bu alanda hemen hiç incelenmemiş bulunan Tekirdağ'ın folkloruna bir başlangıç olsun diye yayınlamak isteğini duyduğum.

Her sokağı, caddeyi, hele köyleri tek tek dolaşmak zorluğu karşısında öğrencilerimden yararlanmak yolunu tuttum. Aynı köyde, semtte veya sokakta oturan birkaç öğrencinin getirdiği incelemelerin içerisinde gerçeğe en yakın olanları birleştirmek, en düzgün, en güvenilir olanlarını esas olarak ele almakla işe başladım.

Bazı bölümlerde çeşitli kaynaklara da başvurarak konuyu genişletmeğe ve olabildiği ölçüde folklorlardan uzaklaşmamağa çalıştım.

Öğrencilerimin getirdiği ödevlerde konuyu bozmaksızın düzeltme, ekleme ve çıkarmalar yaptığım da olmuştur, ancak bunlar anlatım bakımından müdahalelerdir.

İleride olabilecek uyarılarla, eleştirilerle bu konudaki çalışmamı daha geniş ve derli toplu yapmak emelindeyim. Yardımı dokunan, emeği geçen bütün öğrencilerime teşekkür ederek konuya geçiyorum. Önce Tekirdağ çevresindeki köy adlarını ele alalım :

Alaybey Köyü: Bu köyde oturmakta bulunan Ali Bey adında bir çiftlik beyi, Çanakkale savaşları sırasında köyün yakınından geçen bir alay askeri karşılamış, ağırlamış, doyurmuş. Kendisine "Alay beyi," denmeğe başlamış. Bey ölüp çiftlik de satın alınınca köye Ali Bey'in ünvanı gözönünde tutularak **Alaybey** adı verilmiştir. Tekirdağ'ın Malkara ilçesine bağlı olan bu köy de Trakya'daki birçok köyler gibi çiftlik arazisi üzerinde kurulmuş köylerden biridir.

Araphacı Köyü: Önceleri bir arabın

çiftliğiymiş. Bir ara arap, hacıhğa gitmiş. Arap hacıktan geri dönmeyip oralarda ölünce çiftliğinin arazisine kurulan köye Araphacı adı verilmiştir. Anlatan: Salim Öztürk, Yaşı: 70 Memleketi: Araphacı Köyü Nakleden: Şefik Elbasan (E.S.E. öğrencisi)

Aşağısevindikli Köyü: Köyün adı ve kuruluşu hakkında köy halkından duyduğumuz hikâye şudur: "Daha köy kurulmazdan önce Sevindik Çavuş namındaki bir avcı, arkadaşlarıyla birlikte bu yöreye gelmiş. Bol av, temiz ve berrak suların bulunduğu, güzelliğine tutkun oldukları buralarda yerleşmişler, köyü kurmuşlar. Zamanla köy ikiye ayrılmış; biraz yüksekte kalan tarafına • Yukarısevindikli, aşağıda kalanına da Aşağısevindikli denilmiş. Tekirdağ'ın Çorlu ilçesine bağlı olan köyün adıyla ilgili olarak yararlı bir bilgiyi Tekirdağ Tarihi Araştırmaları'nda bulduk.(1)

NOT: Köylünün anlatışında avcı olarak tanımlanan Sevindik Çavuş'un kumandan Sevindik olması, hikâyede anlatıldığı gibi oralara gidip avlandığı, pek beğendiği

(1) T.T.A., Hikmet Çevik, Sh: 48 de şu satırları aynen alıyoruz: "Sevindik, Balaban, Paşayığıt Rumeli'ye ilk geçen komutanlardandır. Balaban Bursayı kuşatmıştır. Bu adlar köy adı olduğu zaman (Selçuklu) ve (Osmanlı) da görüldüğü gibi bağlılığın alâmeti olmak üzere sonlarına li ekleri gelmiştir. (Sevindikli) (Balabanlı) gibi. Sevindik, casus olarak Sofya'da çalışan ve kralı yakalatarak İnce Balaban tarafından Sofya'nın zaptını kolaylaştıran (M. Turhan Tan)ın (Kırallar Avhyan Türk) adı tarihi romanına konu teşkil eden ünlü kahramandır. (Feridun Bey Münşeati, İnce Balaban adı ile Birinci Murad'a yazılan mektup) İlimizin köyleri böyle fetihler açan yüce kahramanların adlarını taşımakla öğünürler. ,,

bu yerde bir köy kurulması için önayak olamaz. Böylece hikâye ile tarihin de bir çok noktalarda birbirini tuttuğu, hiç olmazsa tezabütlük teşkil ettmedikleri ortaya çıkar. (A.O.)

Aşağıkılıçlı: (Bk: Yukarıkılıçlı)

Barbaros bucağı: Eskiden, cumhuriyetten önce bir rum köyü idi. Adının o zamanlar Banados olduğu söylenir. Cumhuriyetten sonra, özellikle 1924 yılında Yunanistan ile Türkiye arasındaki anlaşma gereğince buradaki rumlar, Yunanistana gidince yerlerine dışarıdan gelen Türkler yerleştirilmiş, adı Barbaros'a çevrilmiş olup ünlü bir Türk denizcisinin adını yaşatmaktadır.

Bıyıklı Köyü: Halk, köyü Bıyık Ali namında birinin kurduğunu, dolayısıyla köyün, kurucusunun adını yaşattığını, zamanla gelen göçmenlerle nüfus ve ev sayısının arttığını söyler. Bıyıklı kelimesinin Bıyıklı olması ihtimali de düşünülebilir. (2) Köy, merkez ilçesine bağlıdır.

Beyoğlu Köyü: Halk arasında, bura arazisinin eskiden bir çiftlik olduğu, çiftliğin bir başında çiftlikbeyinin, diğer başında oğlunun oturduğu söylenir. Her ikisinin de ölümlerinden sonra oğlunun yaşadığı tarafta kurulan köye Beyoğlu adı verilmiştir. Köy Şarköy ilçesine bağlıdır.

Danişment Köyü: 1897 yılında Bulgaristan'dan gelen göçmenler buraya "İskân edildikleri", sırada köyde sekiz on ev bu-

(2) Macar ihtilâli lideri Macar prensi Fereng Rakoçi ile birlikte "Lâle Devri"nde Türkiye'ye gelen ve Tekirdağ'da konuk edilenler arasında bulunan yazar Kelemen Mikes, Tekirdağ'da veba salgını olduğu bir sırada Büyük Ali adındaki bir köye gittiklerini yazmaktadır: (Türkiye Mektupları, Sh: 110 v.d., Cilt: I) Mikes, bu köydeki mektuplarından ilkinin 24 Haziran 1722 tarihinde yazmış. Bu noktada köyün en azından iki yüz kırk yıllık bir geçmişi olduğunu göstermektedir. Köy ve hattâ bazı kentli dilinde köyün adı Boyalı şeklinde söylenmektedir.

lunmakta imiş. Birkaç yıl sonra bunlar da başka yerlere göç etmiş ve yerlerini kendilerinden sonra gelen göçmenlere bırakmışlar. Bu gidip gelmeler, yerleşip yeniden göç etmeler köyde birçok defa tekrarlandığından, köye bir ad aranırken de her soyun birbirine danıştığında ötürü köyün adı Danişment olarak uygun görülmüştür. Malkara ilçesine bağlıdır.

Anlatan: Hüseyin Keçiçi

Yaşı: 89

Memleketi: Danişment Köyü

Nakleden: Orhan Yavuzcan (E.S.E. öğren.)

Dereköyü: Malkara ilçesine bağlı olan bu köy büyükçe bir derenin kenarında kurulmuştur. Bundan iki yüz yıl kadar önce bu derenin kenarında bir çiftlik bulunuyormuş. Bu çiftliğin adı Derya çiftliği olup sonradan Bulgaristan ve Romanya'dan gelen göçmenlerin bir kısmı bu çiftlik arazisine yerleştirilirler. Çiftliğin sahibi ölünce bütün malı mülkü karısına kalır. Çiftliği tek başına yönetemeyeceğini anlayan karısı düşünür, taşınır; yeni gelen göçmenlere çiftliğin arazisini satmağa karar verir. Ölünceye kadar kendisine bakılmak ve bir miktar da para verilmek şartıyla aralarında anlaşır. Bunun üzerine göçmenler hemen tarlaları aralarında paylaşırlar ve çiftlik zamanla bir köy haline gelir. Köyün ileri gelenleri köye bir ad vermek için toplanırlar, önce Yeniköy adı üzerinde dururlarsa da derenin varlığı sebebiyle Dereköy adını uygun görürler.

Anlatan: Veli Yılmaz

Yaşı: 65

Memleketi: Dereköy:

Nakleden: Hilmi Çakırlar (E.S.E. öğrencisi)

Emiryakup Köyü: Çok eskiden burada Emirli adında bir çiftlik olduğu söylenmektedir. 1854 tarihinde yapılan Sivastopol savaşında zulüm gören Kırım Türkleri oralardan göç etmek ve anavatanına yerleşmek zorunda kalıyorlar. Zamanın hükümeti bunları Emirli çiftliğine gönderiyor. Buraya gelenler çiftliğin arazisinde evlerini yapmağa başlıyorlar. Herhalde cumhuriyet yıllarında köye gönderilen Toprak Ofisi uzmanları buraya gelip yerleşmiş

bulunan göçmen halka yeteri kadar tarla v.b., veriyorlar. Köyün şimdiki adında bulunan "Emir", kelimesinin çiftliğin adı olarak devam ettiği anlaşılmakta ise de Yakup kelimesinin ne zaman ve ne bakımdan eklendiğine dair bir rivayet veya belgeye şimdilik rastalamadık. Köy Hayrabolu ilçesine bağlıdır.

Anlatan: Tevfik Göral

Yaşı: 73

Memleketi: Emiryakup Köyü

Nakleden: Halil Kurt (E.S.E. öğrencisi)

NOT: Bıyıklı kelimesinin halk ağzındaki söylenişini nasıl Boyalı ise Emiryakup köyünün de halk ağzındaki söylenişini Emiryap şeklinde dir. (A.O.)

Güveçli köyü: Tekirdağ'ın merkez kazasına bağlı olan bu köyün eski adı Güvercinli imiş. Halkın bir kısmı şimdi bile günlük hayatlarında bu adı kullanmaktalar. Köy halkı neden Güvercinli adının verildiğini bilmekte ise de Güveçli'ye dönüşünü açıklayamamaktadır. İfadelerine göre eskiden bu köyde bol sayıda güvercin yaşamakta olduğundan Güvercinli denmiştir.

Anlatan: Recep Çalım

Yaşı: 73

Memleketi: Güveçli Köyü

Nakleden: Hasan Kaya (E.S.E. öğrencisi)

Hereke Köyü: Köy, önceleri şimdiki yerine göre biraz ötede kalan etrafı tepelerle çevrili çukurca bir yerde kurulmuş. Adı Tuz köymüş. Burada Uzunlar sülâlesi oturuyormuş. Köyün etrafı tepelerle çevrili olduğundan yağmur yağınca köy sular basarmış. Uzunlar sülâlesi, bu yüzden köyün yerini değiştirmek ve şimdiki köy yerine taşınmak zorunda kalmışlar. Zamanla diğer sülâlelerle (Yunus ve Kadılar) karışıp çoğalmışlar. Köylünün bu arada köye ad vermesi bir problem haline almış. Çünkü her sülâle kendi düşüncesine göre bir ad konmasını istemeye ve bunda diretmeğe başlamışlar. Bu yüzden ad bulma meselesi halledilememiş.

O devirde köyün yakınlarında da bir şato bulunuyormuş. Şato amirinin (?) o zamanı fakir köy halkına birçok iyiliği do-

kunmuş, adı Hereke imiş.

Köyün ileri gelenleri toplanmışlar ve köyün adının Hereke konmasını ve böylece minnet borçlarının hiç olmazsa bu şekilde ödenmesini istemişler, köy halkı da buna razı olmuş. Böylece köyün adı Hereke konmuş. Zamanla Hereke kelimesi Hereke'ye dönmüştür. Köy, Malkara ilçesine bağlıdır.

Anlatan: İbrahim Tuna

Yaşı: 59

Memleketi: Hereke Köyü

Nakleden: Faruk Demirci (E.S.E. öğrencisi)

Husunlu Köyü: Köyün adının tahminen elli yıl önce verildiği söylenir. O zamanlar köy yedi haneliktir. Köyün batısındaki bir tepede bir yeldeğirmeni çalışmaktadır. Köyün ununu bu yeldeğirmeni karşılamakta. Unu çok güzel olduğundan karşılamak has unlu diye anılmaktadır. Zamanla köyün de aynı adı aldığı ve bu adın uzunca bir zaman kullanıldığı anlaşıyor. Sonradan kelime Husunlu'dan Husunlu'ya çevrilmiştir. Köy, merkez ilçesine bağlıdır.

Anlatan: İsmail Budak

Yaşı: 73

Memleketi: Husunlu

Nakleden: Hüseyin Sezer (E.S.E. öğrencisi)

Karacakılavuz Köyü: Köy 1882 de Bulgaristandan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur. Köy kurulmazdan önce buraları bir çiftliğin arazisiydi. Çiftliğin adı da Karacakılavuz çiftliği. Köyün adını iki kelime teşkil etmektedir: Karaca ve kılavuz. Şimdi bu iki kelimenin köyün adındaki rolünü ayrı ayrı ele alıp inceliyelim: Ormanlık olan bu bölgede bol miktarda bulunan av hayvanı karaca köyün adının ilk yansına kelime olarak girmiş oluyor.

Bir gün, çiftliğe bir bey geliyor. Yanında bir de kılavuzu bulunan bu bey; köy, daha doğrusu çiftlik halkı tarafından gayet iyi ağırlanıyor. Bey çiftliği satın almak arzusunu duyuyor.

Günler geçiyor, bir gün çiftliğin kâhyası ile beyin kılavuzu gürleşiyorlar, akşama kadar gürleşiyorlar, sonunda kılavuz kâhyayı yeniyor. Bey de çiftliği satın alıncâ kuvvetli kılavuzunun hatırası da yaşasın diye karaca kelimesinin sonuna ki-

BESİNCİ HALK OYUNLARI BAYRAMI

Yazan: Prof. Mahmut R. GAZİMİHÂL

Beşinci yurt oyunları bayramı münasebe- tiyle gazetelerde çıkan yazıların azlığı göze çarptı. Geçen bayramlara nispetle zayıf gös- terilerle karşılaşıldığından söz açanlar oldu. Yüzde otuz kadın topluluklarının bu yıla özel- lik bağışladığını yazan var. Erzurum, Konya gibi bölge çeşitlerinin bu yıl yer almaması gerçekten bir açıklık göstermiş olabilir ama, onlardan bazısı da Avrupada festival konusuy- dular. Onları da aynı tesis ayakta tutmuş ve gün ışığına çıkarmıştı. Her yerde muzaffer o- lan bu kadar zengin folklor hazinesiyse ne ka- dar övünülse yeridir. Bayramlar himmeti ö- nemlidir.

Oyuncuların yüzde otuzunun kadın oldu- ğunu belirten, bir özelliğe dokunulmuştur. Ka- dınlar kendi kapalı âlemlerinde oyuna kalk- tıkları için erkeklerce seyrek seyredilebilirdi. Akralar arasında bardaş tutabilirdi. Fa- kat işte artık karşımızdalar. Ne şeref, ne saa- det. Sağ olsun kızlarımız.

Mesela, Arnavut halayı, Mutki Harkuştası, Meryemo Halkuştası, daha başkaları. Merzi- fon'da "Çerkez hayalı" bile var.

Halayın bir başı Arnavut'ta, öbür başı Kafkasya'da, hattâ Hazar ötesi türkmenlerin- de: Uspinski otuz yıl önceleri bir halay ez- gisini notaya alıp bastırılmış ve kelimenin ka-

lavuz kelimesi ekleniyor ve ikisinin birleş- mesinden köyün adı doğmuş oluyor. Bir za- man sonra ki ortalama olarak 1882 yıla- rında köyün asıl halkı Bulgaristan'dan ge- lip buraya yerleşiyor, köy de bunlar tara- findan kurulmuş oluyor. Yani Karacakıla- vuz kelimesi, önceleri çiftliğin, sonradan da köyün adı oluyor.

NOT: Karaca kelimesi hakkında köy hal- kı arasında yaşanan bir başka söylenti de şudur: Çiftliği satın alan beyin adı Karaca olduğu için köye hem kendisinin, hem de kılavuzunun hatıralarına saygı gösterile- rek Karacakılavuz denmiştir.

Anlatan: Ömer Karadağ

Yaşı: 60

Memleketi: Karacakılavuz köyü

Nakleden: Bahattin Akdeniz (E.S.E. öğren.)

(Devam edecek)

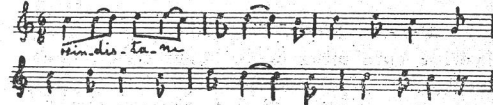
dın havası demek olduğunu işaretlemişti. T. D. K.'nun Halk ağzından Söz Derleme Ge- rçisi nin (1957). 203. sayfasında Karı karşılığı olarak "heley" sözü de var. Halaylar aslında kadın oyunları mıydı? Güneyden sınırı Ker- kük'leri geçiyor. Şu dörtlü ora kızlarındandır:

Halay tepine toz olur
Mavi salvar boz olur
Oğlan yağışın kaldır
Men kaldırsam söz olur.

"Kafkas yalı"larının bu adı da "halay" ile aslında bir sanıyoruz. Söz açılmışken Karst'tan şu yalının türküsü ve havasını hatırlatıyoruz ki bu oyunda çalgı yoktur, düğün ve eğlenceler- de kadın erkek karışık yürütülebilir; kalaba- lık oyundur:

Kız — Hindistanı tahyipsan
Hoy le le le le le — le le
Gümüş kama bağhyipsan
Can le le le le le — le le

Oğlan — Gümüş kama bağlamısam
Hoy
Hindistanı talamısam
Can

Bunları ilk defa neşrediyoruz
Çerkez Halay'ının halayın Kafkasyadan bu taraflara göçmüş bir çeşiti olduğundan hiç şüphe etmiyelim. Halay sözü batı Anadolu da "alay" a dönüyor, halk bu yanlış kanıyı bes- liyor!

Az yukarıda "Harkušta" adı geçmişti. Ça ğatay metin ve lügatlarında bulduğumuz bu «argušte» terimi ferhenklere de zamanla geç- miş olup oyun çeşitleri ve yaygınlığı hakkında evvelce bir makale çıkarmıştım. Türk kültü- rünün pek tarihî bir konusudur.

Yapı ve Kredi Bankasının kültür adımı- nı bu defa da gönülden alkışlarım. Türk oyu- nu tarihin derinliğinden görenektir.

Bitlis Topuluğu meşhur Harkuştalarını oynarken..

(Resim: H. H. KREIDER)

SON HALK OYUNLARI BAYRAMININ ÖZELLİKLERİ

Yazan: Bora HINÇER

Türkiye'de ilk defa bir özel teşebbüs ta- rafından bu kadar devamlı ve başarılı bir bayram hemen her yıl tekrarlanmaktadır. Bu bayramlar, inceden inceye, bir yıl boyun- ca çalışmayı icap ettirmektedir. Mesela bay- rama gelen seyirciler, bu yıl neden Erzurum, Konya, Gaziantep veya Bursa halk oyunu toplulukları yok, diyor. Buna verilecek cevap

açıklayıcı olmaktadır: Türk Halk Oyunları Yaşatma ve Yayma Tesisi, yalnız beş on ilin değil, bütün yurdun oyunlarını derlemek, top- lamak, onları bütün memleketi tanıtmak ül- küsünü güdüyor. Halk bu oyunları zevkle, heyecanla seyredirken, Tesis'in idare kuru- lunu teşkil eden bilim adamları da yurdu her yıl karış karış, bölge bölge dolaşarak, eskil-

gi nisbetinde ilk görenler için yeni diyebile -
ceğimiz oyunlarımızı tesbit ediyor. Bu il ve
ilçelerin ilgililerle yıl boyunca belki yirmi
belki yirmibeş defa mektuplaşıyor. Sonunda o
yerin oyun topluluğunu İstanbul'a getirmek
mümkün oluyor.

İşte, bu yıl da böyle oldu. Dördüncü Halk
Oyunları Bayramı'ndan bu tarafa her tatil gü
nünü değerlendirerek ekipler halinde Anado
lu'da oyun arıyan bilim adamları, nihayet Be.
şinci Halk Oyunları Bayramı'nda karşımıza
hiç tanımadığımız çiriliğini yüzyıllar boyunca
kaybetmiyen oyunlarımızla çıktılar.

Bu yılki bayrama Artvin, Bitlis, Bolu, De.
nizli (Tavas), Eskişehir, Balıkesir (Dursun -
bey), Kayseri (Pazarören), Sakarya (Adliye
Köyü), Silifke, Sivas, Tokat (Leve Köyü) ve
Trabzon (Beşikdüzü) oyun topluluklarıyla ka
tıldılar.

21 ilâ 30 Temmuz 1961 günlerinde tekrar
lanan oyunlar, büyük ilgi gördü. Havaların da
yağsız ve iyi gitmesi, geçen yıllardaki aksa
maları önledi. 22, 23, 29 ve 30 Temmuz cumar
tesi ve pazar günleri saat 17 de ucuz matinele
yapılmak suretile daha geniş halk toplulukla
rının oyunları görmeleri sağlandı.

Oyunları mikrofonda sunan İstanbul Rad.
yosu spikeri Doğan Soyulu'nun içten gelen sa
mimi takdim ve tanıtımı çok yerinde oldu.

Balıkesir Dursunbey topluluğunun temsil
ettiği Barana sohbeti oyunları, geniş yarıklar
uyandırdı. Sakarya Topluluğunun oyunlarında
ki özellik çok beğenildi. Bitlis Topluluğunun
oyunları da aynı derecede ilgi uyandırdı. Bolu
çifte davul oyuncularını, davul ile kaşık oyunu
türüne giren oyunları çok güzel oynadı. Art
vin, Bitlis, Tavas, Eskişehir, Pazarören, Silif
ke, Sivas, Tokat ve Beşikdüzü Toplulukları da
Açık Hava Tiyatrosu sahnesinde her gün di
ğer topluluklar kadar alkış topladı.

Bayram devam ederken, 26,27 ve 28 Tem
muz günleri "I. Halk Oyunları Semineri" ya
pıldı. Çok büyük ilgi gördü. Bayramı tertip
leyenlerle bayrama katılanların iştirak ettikle
ri vapur gezisi de çok istifadeli geçti, yenildi,
içildi. Bu arada topluluk mensupları bayram
da oynamadıkları diğer oyunlarını da oynamak
imkânını, bilim adamları da bunları tesbit fir
satımı buldular.

Bayramda, toplulukların oynadıkları oyun
adları aşağıdadır. Bayramı hazırlayan Yapı ve
Kredi Bankası'nın bir kültür hizmeti olan Türk
Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi
kurucularını ve onu yöneten idare kurulu ile
bütün hizmet yükünü omuzlarında taşıyan
Vedat Nedim Tör'ü tebrik ederiz.

1. ARTVIN (Kadın ekibi):

Ata barı, Düz horon, Sarı çiçek, Tamara,
Uzun dere, Ondört, Deli horon.

2. BITLİS:

Çarşabaşı, Garzani, Mutki Harkuştası,
Meryemo Harkuştası, Sepe, Kılıç - Kalkan.

3. BOLU:

Pesraha, Selâmlık, Karşılama, Çiftetelli,
Köroğlu.

4. DENİZLİ (Tavas):

Ağır Tavas zeybeği, Eski Tavas zeybeği,
Kırık Tavas zeybeği.

5. ESKİŞEHİR:

Eskişehir zeybeği, Eskişehir kaşık oyunu.

6. BALIKESİR (Dursunbey):

(Barana sohbeti)
Gelin havası (Sabahtan kavuştum), Dört
lü zeybek, Kırık oyun, Karşılama, İkili zeybek,
Sohbet övme (Kırık oyun).

7. KAYSERİ. (Pazarören) (Kadın ekibi):

Avşar ağırlaması, Turnalar, Öte yüz, İmi
nem, Kıyılı, Sere.

8. SAKARYA (Adliye köyü) (Kadın ekibi)

İki kol, Horon, Dört kol.

9. SİLİFKE (Kadın ekibi):

Eski mengi, Keklik mengisi, Yeni mengi.

10. SİVAS (Kadın ekibi):

Düz halay: a. Ağırılama, b. Yanlama, c.
Sıktırma, d. Hoplatma, Madımak, Arnavut
halayı, (Ağırılama ve Yeldirme

11. TOKAT (Leve köyü):

Ellik, Lalelim, Alaçam ve yellenme, Kar
tal oyunu.

12. TRABZON (Beşikdüzü) Kadın ekibi):

Rize horonu, Giresun karşılaması, Trab
zon sıksarası.

Ayın Olayları:

I. HALK OYUNLARI SEMİNERİ BAŞARILI OLDU

Yazan: İhsan HİNÇER

1961 Temmuz ayı, Türk folklorcuları için
büyük başarılarla dolu bir tarih olarak kay
dedilecektir. Bu ayda, geçen yıllardaki Halk
Oyunları Bayramlarında seyrettığımız toplu
luklarımız Avrupa'da düzenlenen çeşitli festi
vallere katıldılar, büyük takdir topladılar.
Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma
Tesis'i'nin bu hizmetini de şükranla karşıla
rız.

Tesis, tam manâsile teşkilatlanma imkânı
na kavuşturduğu bu topluluklar dışında, her
yıl yeni yeni toplulukları İstanbul'a getirerek,
oyunları tesbit suretile ilmi çalışmasına de
vam etmektedir.

Bu yıl memleketimizde ilk defa yapılan "I.
Halk Oyunları Semineri", yerli yabancı ilim
adamları tarafından dikkatle takip edildi. Se
miner, Yapı ve Kredi Bankası'nın Tepebaşı'n
daki merkez binası salonunda 26, 27 ve 28
temmuz günlerinde yapıldı. Sabahki çalışma
lar saat 10 da başlayıp 13 e öğleden sonraki
oturumlar ise 15 den 19 a kadar sürdü.

Seminer, 26 temmuz çarşamba günü saat
10 da Vedat Nedim Nedim Tör'ün kısa bir ko
nuşmasıyla açıldı. Çalışmalar seminer tertibin
deki gayeyi anlattı: Seçim sonunda Başkanlı
ğa Ahmet Kutsi Tecer, raportörlüklere de Şe
rif Baykurt'la Ertop Konur getirildi.

Bilim tebliğleri daha evvel teksir maki
nesile çoğaltılarak ilgililere dağıtılmış bulun
yordu. Toplantıda, mazereti sebebiyle gelemi
yen Prof. Mahmut Ragıp Gazimihâl ile Cahit
Tanyol'dan başka bütün tebliğ sahipleri ve il
gililer hazır bulunuyordu. İlk gün Ahmet Kut
si Tecer "Oyun folkloru", Şerif Baykurt "Türk
Halk Oyunları üzerinde çalışmalar ve bugün
kü durum", Halil Bedi Yönetken "Bazı kıyam
zikirleri", "Sıraç ve Nalci alevilerinde samah",
Muzaffer Sarısözen "Demirağa barı", "Köylü
halayı", Şerif Baykurt "Trakya'da halk oyun
ları" tebliğlerini okudu ve takdim ettiler.

İkinci gün yine saat 10 da Şerif Bay
kurt'un "Halk Oyunlarının bölgelere dağılı
şı" tebliğiyle açıldı. Bunu Ahmet Kutsi Tecer'in
"Bölgeler ve tipler hakkında", Metin And'ın
"Halk oyunlarımızın koreografik düzenlerine
göre sınıflanması", Şerif Baykurt'un "Türk
Halk Oyunlarının tiplere ve form özellikleri

ne göre tasnifi nasıl mümkündür" konulu te
bliği takip etti. Bu arada Robert Kollej mu
hasebe müdürü H. H. Kreider, geçen halk o
yunları bayramlarında çekmiş olduğu resim
leri projeksiyonla hazır bulunanlara gösterdi.
Resimler, çok büyük ilgi ve takdir topladı.

Üçüncü ve son gün ise, kompozitör Bülent
Tarcan "Türk halk oyunlarının müzik yapısı",
Ruhi Su "Türk halk türkülerinin söyleniş ü
zerine" Metin And da son olarak dikkat ve
alâkaları üzerine tophyan seminerin en entere
san ve "Halk oyunlarımızın sahneye uygulan
ması" konusundaki bildirisini takdim etti.

Prof. Gazimihâl'in "Folklor Konusu ola
rak yurd oyunları", "Balé kaynağı olarak yurd
oyunları" adlı bildirileri Doç. Cahit Tanyol'
un "Türk kültüründe oyunun önemi" tebliği
sahipleri hazır bulunmadığı için okunamadı.

Bildiriler, sahipleri tarafından sunulduk
tan sonra, ayrı ayrı münakaşa edilmiş, bu su
retle çok faydalı bir çalışma yapılmıştır. Bildi
riler ve bu konularda yapılan açıklamalar ve
münakaşalar, devamlı olarak banda alınmıştır

Seminer devamlı olarak A. Kutsi Tecer,
Prof. Dr. Bülent Tarcan, Prof. Ahmet Hamdi
Tanpınar, Vedat Nedim Tör, Prof. Osman Nu
ri Türkay, Prof. Laurence Picken, Metin And,
Max Meineke, Ertop Konur, Muzaffer Sarı
sözen, Eflâatun Cem Güney, Prof. Sabri Esat
Siyavuşgil, Sadi Yaver Ataman, Şerif Bay
kurt, Halil Bedi Yönetken, H. H. Kreider,
Fikri Çiçekoğlu, Nedim Akçer, Dürdane Al
tan, Mümtaz Conger, Sevgi Babaoğlu, Necdet
Balci, Cahit Atasöy, Tomris Fethanoğlu, Bil
ge Koyunlu, Ziya Akçapar, Âzade Taydemir,
Sevgi Babaoğlu ve Ruhi su katıldı, çalışmalarını
takip ettiler.

I. Halk Oyunları Semineri'nde sunulan
bildiriler ve seminer dolayısıyla Tesis'e gön
derilen diğer tebliğler, yakında bir kitap ha
linde basılacaktır. Gelecek yıllarda seminerlere
devam olunacaktır.

Baştan sona kadar verimli ve olgun bir
anlayışla devam eden I. Halk Oyunları Semine
rini düzenleyenlere, bütün folklorcular şük
ran ve minnetlerini sunmaktadırlar. Biz de bu
duyguya katılır, yönetici ve düzenleyicileri
tebrik ederiz.

İSTANBUL TÜRKÜLERİ

— II —

XIX

Ateşim yanmadan tütümüm tüter
Vıran bahçelerde bülbüller öter
Ötme bülbül ötme halim besbeter
Kalmadı sabre mecalim ağlarım her gün
Yarın Hakkın divanında söylerim birgün
Uzun servilerden uzundur boyu
İnce fidanlardan incedir beli
Öten bülbüllerden tatlıdır dili
Kalmadı sabrî kararım ağlarım her gün
Yarın Hakkın divanında söylerim birgün
XX

Yanağında gül sadberk açılıyor
Didem yaşı şebnem gibi saçılıyor
Gizli aşkın yüze çıktı ne haldir
Hüsünün gören elbet sana kakılır
Var mı benim gibi yanar yakılır.
Takmacak gülü çoktan ararız
Ele girse baş üstüne takarız
Aşkın tende gönlüm sende ne haldir
Ol gül solmaz göz yaşla sularız
Var mı benim gibi yanar yakılır
Lâyık müdür ben kulunu ağlatmak
Aşk odile bağrımızı dağıtmak
Kaldır nikabımı ref'et cemalin
Gönül ister efendisin seyretmek
Var mı benim gibi yanar yakılır.
Nuru aynım senden nice geçilir
Sim gardane siyah perçem saçılır
Tanbur'un derdi çoktur söyletme
Yok cihanda senclerim seçilir
Var mı benim gibi yanar yakılır.
XXI

Edemem kimseye halim hikâyet
Gönül senden kime etsem şikâyet
Neler çektim elinden bi nihayet
Gönül senden kime etsem şikâyet.
Beni meftun eden sensin o yâre
Açan bu sinemde bin türlü yare
Ararsın şimdi derdi aşka çare
Gönül senden kime etsem şikâyet.
XXII

Ne ağlarım kara gözlüm
Gönül senden irak olmaz.
Boyu servi semen yüzüm
Gönül senden irak olmaz.

Derliyen: İsmail Nami ERBİLEK

Güzeller hep bana gelse
Derdime hem deva bulsa
Bu dünya hep güzel olsa
Gönül senden irak olmaz.
Gözlerin benzer şahane
Hüsniye olmaz bahane
Padişah olsam cihane
Gönül senden irak olmaz.
Cihana bir hüma olsam
Çıkıp cevelân edip gelsem
Nice yüz bin huri görsem
Gönül senden irak olmaz.
XXIII

Gözümden, gönlümden hayali gitmez
Yıllar geçer, haber gelir, yar gelmez
Çok zaman sabrettim hicran tükenmez
Yıllar geçer, haber gelir, yar gelmez
Neyleyeyim elim ermez, güç yetmez.
Küçüktü, büyüttüm ol gonca femi,
Yâr gitti gönlümden kaldı elemi
Yâd edip ağlarım şimdi o demi
Yıllar geçer, haber gelir, yar gelmez
Neyleyeyim elim ermez, güç yetmez.
Bu bir gizli derddir, dermanı müşkül
Ah edip ağlarım misali bülbül
Acep yad eder mi aşkın ol gül
Yıllar geçer, haber gelir, yar gelmez
Neyleyeyim elim ermez, güç yetmez.
Can ile derunum ah edip ağlar
Ahî fğanımdan inliyor dağlar
Hasretle eridi yürekte ağlar
Yıllar geçer, haber gelir, yar gelmez
Neyleyeyim elim ermez, güç yetmez.

— BİTTİ —

VI. CİLDİMİZ

144. sayımızla VI. cildimiz de tamamlanmıştır. VI. cildin de diğer ciltler kalınlığında olması için bu cilde dahil sayılarımızın kapaklarını çıkartarak ciltletiniz.

Konulara göre indeks, bundan evvel olduğu gibi 5. cilt sonunda X. ciltte toplu olarak verilecektir.

TEKİRDAĞ'DA YAĞMUR DUASI

2479

Yazan: Salim Sami İŞÇİLER

Her yerin tarihin eski devirlerinden beri devam edegelmiş bazı gelenekleri vardır. Bunlar o yerdeki kişilerin tarihin her devrinde o geleneklere olan inançlarının kuvvetine uygun olarak artacağı gibi bazan ortadan yok olurlar. Ama yine o gelenekler tarihin diğer devirlerinde tekrar ortaya çıkabilirler.

Bu yazının konusunu teşkil eden yağmur duası bazı yerlerde sık sık yapıldığı halde bazı bölgelerde ise ancak kuvvetli bir kuraklıktan sonra hatırlanmaktadır. Türk Folklor Araştırmaları adlı değerli dergimizde çıkan bu mevzudaki yazılar incelendiği zaman her yerde pek ufak farklarla yağmur dualarının yapıldığı görülür.

Tekirdağ'da yağmur duası eskiden Namazgâh denilen yerde yapılmış ki şimdi orada ne Namazgâh denilen bir mezarlık, ne de o eski açık hava camii vardır. Namazgâh denilen mezarlığın Muratlı cadde-sinin şehirden çıkarken sol yanına düşen kısmında şimdi Tekirdağ'ın 1922 senesindeki Kurtuluşunda şehit düşenler için bir Şehitler Abidesi ile koruluk ve geçen sene inşa edilen Bahçelievler semtinin ekserisi göçmen olan kişilerinin faydalandığı camii; yine caddenin sağ tarafında da Hastane avlusu uzanmaktadır. Bir zamanlar Namazgâh denilen ve yalnız bazı cuma namazları ile yağmur duasının namazlarının kılındığı yerde, yukarıda bahsi geçen caminin ön kısmında bir gazino vardır.

Eskiden ta Osmanlı İmparatorluğu zamanında bu yağmur duaları muazzam bir kalabalıkla yapılmış. Yağmur duasına çıkılmazdan bir gün önce bütün okullarda öğretmenler öğrencilere ertesi gün yağmur duasına çıkılacağını bildirir, okula gelirlerken bir sepet veya torba ile gelmelerini ve içini istenilen sayıda çakılla veya ufak taşlarla doldurmalarını tenbih ederlermiş. Ayrıca hayvanı, sürüsü olanlara ve yakın köylere de duaya katılmaları bildirilmiş. Yağmur duasına katılacakları konusunu, sığırını alarak Namazgâh denilen yere gelirmiş.

Bütün hocaların iştirakiyle yağmur duası namazı kılınmış. Sonra getirilen o ufak taşlar veya çakıllar birer birer yalanıp okunmuş. Taş sayısının yetmiş bin olacağı hakkında bir söylenti varsa da sorduklarım bana tamamen yetmiş bin taş toplandığını söyleyemediler. Yalnız sayısız miktar taş toplandığını anlattılar. Taşların okunması bittiğinde bütün topluluk hep bir ağızdan dua edermiş. Bu dua esnasında da el ayaları yere açık olarak tutulmuş. Topluluk "Âmin.." derken oradaki hayvanlar da — Allah'ın hikmetiyle — meleyip, böğürüp kendilerine göre sesler çıkarırlar. Bilhassa bunu sorduklarımızın hemen hepsi söylemişlerdir. Bu dua da bittikten sonra kuzu etli pilâvlar, yemekler yenir, duaya son verilmiş. Okunan taşlar torbalar içinde denize atılmış. Yaptığım soruşturmada Barbaros nahiyesi halkı yağmur duası bittikten sonra taşları köy kenarından geçen dereye, İnecik ve Mahramlı halkı beraber yağmur duasına çıkarlar ve okunan taşları Mahramlı deresine atarlar. Ve sorduklarımızın yine çoğu yağmur duası bitiminde muhakkak yağmur yağdığını ve bazı dualardan sırsıklam geldiklerini dahi söylediler.

Fakat şimdi böyle muazzam yağmur dualarının da yapılmadığını öğrenmiş bulunuyorum. Tekirdağ'da son senelerde bir iki defa yağmur duası yapılmışsa da eskisi gibi muazzam kalabalıkla ve hususî bir yerde yapılmamıştır. Halk camide toplanmış, namaz kılınmış ve sonunda da dua edilmiştir. Taş toplanmadığı gibi dua sonu yemek de yenilmemiştir.

Geçen sene Karacakılavuz köyünde yapılan bir yağmur duasına yakın köylerin iştirakiyle biraz fazla kalabalık toplanmış. Köy yakınındaki tepede namaz kılınmış, dua edilmiş, fakat yine taş toplanmamış, yalnız hocalara yemek ikram edilmiş.

Görülüyor ki eski gelenekler zamanla türlü sebeplerle — bilhassa geçim zorluğu — değerlerinden kaybetmektedirler.

ALİ RIZA YALGIN İÇİN

Yazan: Şakir Sabri YENER

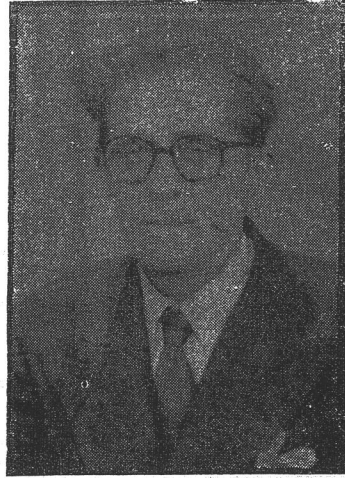
İhsancığım,
İki aydanberi Tire'deyim. Eşimle bir -
likte, buradaki Sulh Hakimi damadımızı ve
kızımızı görmeye geldik.

Derginizin 143. sayısını, Gaziantep'ten
oğlum bana, Tire'ye gönderdi. Folklor üs-
tadı Ali Rıza Yalgin'ın ölümünü okuyun -
ca beynimden vurulmuşa döndüm.

1929, 1930 ve 1931 yıllarında Gaziantep
te ilk tedrisat müfettişi bulunduğu sırada,
Gaziantep folkloru üzerinde birlikte çalış -
tığımız merhum, Gaziantep gençliğine folk-
lorculuğu aşlamış ve kalberimize hey -
kelini dikmiş gitmişti. Onun, kapitülasyon -
ların, Osmanlılar devrinde Türklere yaptık-
ları ekonomik baskıları dile getiren ve oğlu
Doğan adına ithafen yazdığı (İzmirde Do-
ğan Şeref) adlı küçük ve çok heyecan ve-
rici piyesini defalarca ilk okullarda temsil
etmiş ve küçüklere, kurd severlik enjeksi-
yonu yapmıştık.

Mersin'de çıkarmaya başladığı aylık
(Bilgi) dergisini birkaç nüsha Gaziantep'te
beraber çıkarmış, devam ettirmiş ve bu
sayılarda, o zamana kadar Gaziantep'te bi-
linmeyen folklor hazinelerini meydana çı-
karmak için birlikte çalışmıştık. Ne yazık
ki bu sayılar şimdi bende de yok .

O zaman Gaziantebe, İstanbul'dan, Ab -
dülkadir İnan'ın başkanlığında bir folklor
ekibi gelmişti. Merhum ile ben de bu ekip
le işbirliği yapmıştım ve tomarlarla folk -
lor malzemesi toplamıştık. Hatta şimdi ka-
saba olan ve (Oğuzeli) adını alan (Büyük
Kızılhisar) adlı köyümüzde yeni bir Oğuz
boyu da bulmuştu. Bu ekip, bu folklor
malzemesi hazinemizi aldı götürdü. Bir rap-
por halinde Maarif Vekâleti tabettirecekti,
imkân hasıl olmadı. Rapor, rahmetli Ha-
lit Bayrı'nın eline geçti. Biz o zamanlar bu
malzemenin, tabettirilmek üzere bize iadesi
için, Gaziantep Halkevine ne kadar yaz -
dık, çizdikse de Halid bey bir türlü vermedi.
Ve "İşte biz (Halk Bilgisi Haberleri) der-
gimizde yayınıyoruz. Bu, size de maksa-
dın hasıl olması demektir., diye daima red
cevabı verdi. Vakta (Halk Bilgisi Haberle-
ri)nde bu malzememizden parçalar neşre -

Merhum Ali Rıza YALGIN

dildi , ama deve de kulak. Keşke bu folklor
derlemelerimizi siz elde etseniz de dergide
yayınlasanız!...

Ali Rıza Yalgin, bir folklor arkeoloğuydu.
Her gittiği yerde kalemile, kafasile kazılar
yapar, çevrenin eski gelenek ve görenek -
lerini, ustalıkla meydana çıkarırdı. İki yıl
önce yine Tireye geldiğimde, Tire müze me-
muru, onun çontanberi aradığım (Anado-
luda Türk damgaları) adlı küçük kitabını,
müze kitaplığından buldu, bana verdi. Ben
de hemen kitabın (Gaziantep Bakkalların
Mahra Damgaları) kısmını kopye ettim .
Gaziantebe döndüğümde (Gaziantep Yü-
sel Tahsil Okutma ve Kültür Derneği)ne
verdim. Dernek, damgaları İstanbul'a yol-
layıp klişesini yaptırdı. Damgaları, (Ga-
ziantep Kültür) dergisinin kapağına ve
açıklamalarını da bu derginin içine koydu,
bu suretle Anteb'in eski bir geleneği dirli-
tilmiş oldu ve çevrede de çok iyi etki yap-
tı.

Tuzlalıların, Yalgin'a Rıza baba deme-
leri çok hoşuma gitti. O, gerçekten folklor-
cuların babası ve müşsiydi. İki alemi-
deki sohbetleri ruha işlerdi. Simasında ve
konuşuk anındaki jestlerinde, insanı ona

Çocuk Oyuncakları :

ÜREGİL'DE SÖĞÜTTEN YAPILAN DÜDÜKLER

Yazan: Kâmil TOYGAR

İlkbahar aylarında ağaçlara su yürüdüğü
zamanlar çocukların en sevinçli ve mutlu gün-
leridir. Uzunca süren bir kışın bitiminden son-
ra doğaya tüm özgürlüğüyle kavuşan çocuklar
oradan oraya koşuşarak neşe içerisinde oyna-
şırlar.

Gurupça oyunlar yanında teker teker yap-
tıkları oyuncaklarla da eğlenmeğe ve arka-
daşlarını eğlendirmeye çalışırlar.

Çocuk Oyuncakları başlığı altındaki araş-
tırmamızın ilkinde, Ankara yöresinde üregil
köyü çocuklarının Söğüt ağacından yaptık-
ları oyuncakları tesbite çalıştık. Bunlar genç
sürgünlerin — bir — iki — yıllık Söğüt dal-
larının kavlatılmasından yapılan oyuncaklar-
dır.

Bu oyuncakları sırasıyla inceliyeceğiz.

A) D Ü D Ü K L E R :

I — SOYMUK DÜDÜK (Şekil: I)

İlkbaharda önce Söğüt ağaçlarına su yü-
rür. Ağaca su yürüdüğü yaprak tomurcukla-
rının patlamasından yahut kesilen sürgünlere
bıçağın ters tarafıyla sürüldüğünde odun kıs-

doğru çeken bir cazibe vardı. Çok realistti.
Kimseden korkmazdı. İnandığı fikirleri a-
çık konuşurdu.

Bizde henüz kıymeti anlaşılmayan folk-
lor işleriyle uğraşanların sayısı çok azdır. E-
bediyete intikal eden Hasan Âli Yüceller ,
Hüseyin Cahitler, Yahya Kemaller, Mithat
Cemaller de birer kıymet idiler ama, branş-
larında yerleri doldurulabilen kıymetler .
Fakat Ali Rıza Yalgin, yeri zor doldurula-
bilen kayıplardandır. Onun küçük kitap-
larını: (Cenupta Türkmen Oymakları)nı ,
(Cenupta Türkmen Çalgıları) nı, (Toros -
larda Karatepeli, yurd ve Etnografya), (Çu-
kurova Halk Terbiyesinde Avcılık), (Ana-
doluda Türk Damgaları), (İzmirde Doğan
Şeref) gibi küçük kitap ve piyeslerini bel -
ki birçok kimseler okumamış ve görme-
miştir ama; onun, fotoğraf makinesi sağ o-
muzunda, termosu sol omuzunda asılı

mini soymuk (kabuk) kısmından ayıran yer-
den çıkan bir sıvıyla belli olur. Çocuklar kes-
tikleri sürgünlerden çoğunlukla bir dere kena-
rına oturarak düdüklü kavlatırlar. Ellerindeki
çakı ve diğer kesici aygıtların sapını kavla-
yacak düdüklüğün üzerine vurarak şu teker-
lemeleri söylerler:

1 — Kavla düdüğüm kavla
Samanlıkta avla
Kavlamazsan düdüğüm
Hüngür hüngür ağla

2 — Düdüklü düdüklü kavla
Sıçan gibi mavla
Kavladık bağırsalın
Dandan dama aşalım

Soymuk düdüklü yapılmış bakımından en ko-
lay olanlarındandır. Yalnız odun kısmından
ayrılan kabuk kısmını dikkatle birbirinden a-
yırmak gerektir. Çünkü; kabuk kısmının yır-
ılma ihtimali kuvvetlidir.

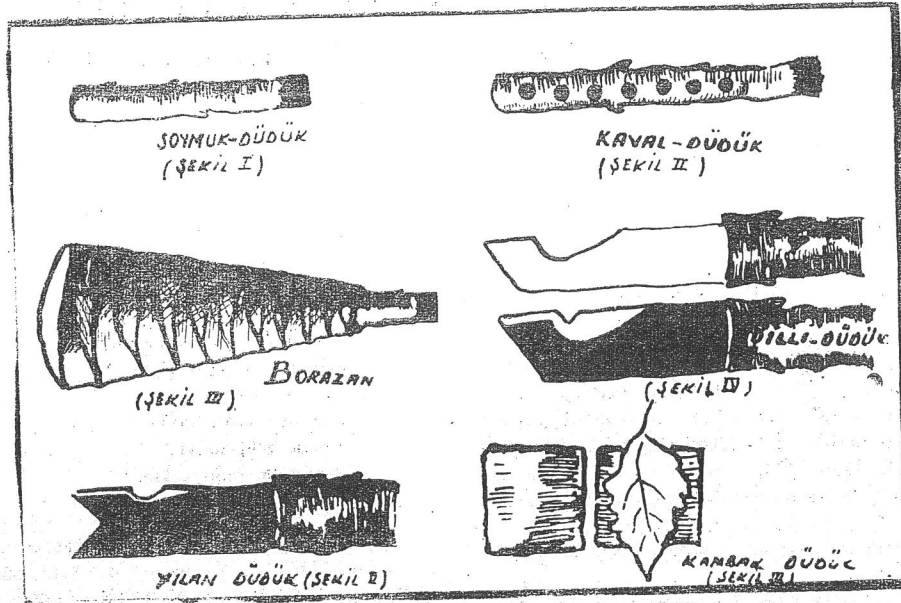
II — KAVAL DÜDÜK (Şekil: II)

Aynı şekilde kavlatılmış düdüklü üzerine ye-
di ve alt tarafına da bir tane olmak üzere

olarak seyyah elbisesi ve güneşten ya-
nan bakır çehresile dağ dağ, oba oba, aşı -
ret aşiret dolaşarak topladığı ve yazdığı
bu kitapçıkları yazmak, şimdiye kadar an-
cak ona nasip olmuş bir mazhariyettir .
Hele çeşitli dergi ve gazetelerdeki folklor
yazıları, folklor dünyamıza ışık saçan birer
güneştir.

Ölmek, yemek yimek, uyumak, gül-
mek, ağlamak gibi hayatın tabii icapla-
rından biridir. Fakat kubbede hoş seda
barakarak ölmek, Yalman Yalgin (ilk de-
ğiştirildiği adı ve soyadı böyle idi) gibi iz
barakarak ölmek her fâniye nasip olur şey
değil.

Rızanın boşluğunu, en başta dolduracak
olan sana ve bütün folklorcu ülküdağlara
baş sağlığı ve uzun ömürler diler, hasret-
le gözlerinizden operim fedakâr ve vefakâr
Hınçer'ciğim!

Üstte sağdan sola doğru yapıları düdük ve çalgı çeşitleri.

sekiz delik ağız. Kavala çok benzediğinden kaval - düdük adıyla adlandırılır çoğunlukla. Soymuk düdükte olduğu gibi bunun da uç kısmı çakı ucu ile alınarak ötmesi sağlanır. Bu basit müzik araçlarıyla, kulakları hassas çocuklar yersel müzik parçalarını çalmayı başarabilirler.

III — BORAZAN (Şekil: III)

Kavlatılan kalın söğüt sürgünlerinin üzeri birbirine paralel ve meyilli olmak üzere çizilirler. Meydana gelen kıvrık kabuktan kıvrılarak ve kıvrıkları iç içe gelmek suretiyle bir borazan ortaya çıkar. Bu borazanın uç kısmına bir soymuk düdük eklenir. Bundan böyle düdüğün sesi haliyle kalın ve çok çıkar. Sürgünlerini otlatmağa götüren köy çocukları bu borazanlar aracılığı ile birbirleriyle anlaşır ve haberleşirler.

IV — DİLLİ DÜDÜK (Şekil: IV)

Şekilde dış ve iç kısımları açık olarak gösterilmiştir. Diğer düdüklere nazaran daha dayanıklıdır. Tiz bir ses çıkarır. Ses bakımın-

dan bekçi düdüklere benzer. Bu düdüğe (Malatya) Arapkir'de BİZBILDAK adı verilmektedir. (Bak: Derleme Dergisi — Cilt I.)

V — YILAN DÜDÜĞÜ (Şekil: V)

Dilli düdüğün aynısıdır. Yalnız ağız kısmı şekilde görüldüğü gibi yılan ağzına benzer. Gerek dilli düdük gerek yılan düdüğünün esası odun kısmının şekilde görüldüğü gibi belirli şekilde oyulmasından ibarettir. Düdüğün çıkardığı ses te özellikle yılan sesine benzer.

VI — KAMBAK DÜDÜK

Bu düdük diğerlerinden yapılış bakımından ayrılır. Üreğil (ANKARA) ve yöresinde ağaç kabuklarına kambak adı verilmektedir. Şekilde görüldüğü gibi çeşitli boyutlarda kesilen (Kare - dikdörtgen) kambakların arasına söğüt, kavak yaprakları konularak sağlam bir sicimle bağlanır. Böylece çocukların (Kambak - Düdük) dedikleri aygıt meydana gelir.

(*) ÜREĞİL: Ankara'nın Çankaya İlçesi. ne bağlı bir köydür.

Halk Danslarımızdan :

KÜTAHYA ZEYBEK OYUNLARI

Yazan: Sadık UZUNOĞLU

Başı kızıl börtülü, silâhlığı çifter yatağanlı, bacakları kısıcak dizliki baldırıçplak (yani denizci dayılara has) kabadayca Apa (efe), ve Kızan giyimleri ve zeybek oyunları, gemici Aydın türkmenlerinden Kütahyaya geçmiş olsa gerektir. Halay şeklindeki sıra oyunları ise daha ziyade kara askerliği ile ilgili görünmektedir.

Türk halk oyunlarını, dinsel ve din dışı şeklinde değil.

1. Halkın eğlence âlemlerinden gelen oyunlar.

2. Menşe bakımından mezheple ilgili görünen oyunlar diye bölümlemek daha doğru. Çünkü sünni Türklerde dinsel oyunlar yoktur. Alevilik gibi mezheplerin oyunları olduğu herkesce biliniyordu. Kütahya ilâ içinde bazı alevi köylerinin bulunmuş olması ve oyunların Anadolu oyunlarına özellikle benzeyişi, eski alevi semalarından söz açmamızı gerektiriyor. Sayın Halil Bedî Yönetken bu münasebetle şöyle demişti:

Anadolu Türk alevi semaları düne kadar gizli olarak oynanmıştı, tamamen halki bir mahiyet taşıyan başlıca Türk halk mezhebi oyunudur. Anadolu Türk köylülerinin semaları her yerde bir çeşit ve bir şekil göstermez; ayrı ayrı yerlerde ayrı şekiller arzederler. Köylüler bu husus için (yol bir süre bin bir) derler. Fakat, ağırlama ile yeldirme tabirleri umumidir; yeldirmeye bazı yerlerde yellendirme, hatta bir yerde yürütme ve yeğünleme dedikleri dahi işittik. Semalarda en karakteristik olan şey ağır hareketteki raksî hızlı hareketteki raksın takip etmesidir. Bazan ağırlamayı hemen yeldirme takip eder, bazan arada dü. vazımam okunur. Bazan da yeldirme sonunda daha hızlı bir kısım gelir. Daima kadın erkek beraber oynar, bir kadın bir erkek, bir kaç kadın bir kaç erkek, bazı yerlerde yalnız erkekler oynarlar. Gözcü veya gözleki, elinde bir dayak'la istediği kadın ve erkeği sema'ya kaldırır. Onlar da niyazdan sonra bağlamının ritmine uyarak sema ederler. Birbirine temas etmezler, kadın erkek arasında daima muayyen bir ara muhafaza olunur. Saz çalanların sesi açıktır. Gezdiğimiz yerlerde görebildiğimiz

sema şekillerinin burada tariflerini yapmak değil, çeşitlerini yazmağa bile imkân yoktur. (1)

Bu açıklama, Kütahya zeybek oyunlarının oynanışına benzemektedir. Alevi semalarında gözcü veya gözleki elindeki dayak'la nasıldığı kadın ve erkeği sema'ya kaldırır; Kütahya efesi de mendilini istediği kadın ve erkeğe atar. Böylece zeybek oyunları başlamış olur.

Kütahya yakınlarındaki az sayıda çerkez köylerinin çerkez oyunları da buna hayli benzer. Balıkesir ilinin keza az sayıdaki çerkez köylerinde yapılan düğün ve şenliklerde gözcü elindeki değnek veya dayak'la istediğini kaldırıyor. Yalnız gözcü erkek ise kaldırdığı kadın, kadınsa oyuna davet ettiği erkektir. Ondan sonra karşılıklı geçip dik vücutla kollar ve ayaklar gayet ritmik hareketlerle oynarlar. Bu, Türk halk oyunlarının çeşitliliğinden de olduğu kadar aynı bölgedeki muhtelif oyunların benzerliğinden ötürü de araştırmağa değer bir andırıştır; bölge oyunlarının değişmez karakterini gösterirler; yani kültür birliği her bölgede tam olmuştur.

Kütahya zeybek oyunlarının hiç bir yerinde zeybek oyunlarına ve havasına benzemiyen gayet orijinal bir hali vardır. Usta oyuncuları son zamanlarda bir kaç kişi kalmıştır. (Arabacı Fındık Hüseyin, Gemişin Ali Rıza, Hisarlı Ahmet). Zeybek oyunlarının oynanışı hakkındaki bir yazıyı birlikte okuyalım:

Oyunların en heyecanlı kısmında ortalıkta bir efe belirir. Boyu, bosu, endamı ile başındaki poçusu (Kefyesi), sırtındaki çepkeni, belindeki kuşağı, silâhlığı, saldırmaz ayağında uzun çorabı, kırmızı püsküllü tozluğu ve ye menisiyle (burada yemeni ayakkabı yerine söylenir) tam bir Kütahya efesi... Bir elinde sırmalı yağlık (büyük mendil) bir elle kaytan bıyıklarını bükerek öyle bir giriş, öyle bir nara atışı, öyle çapkın bakışı vardır ki... Kadınlar, genç kızlar birbirine girer, bir çığlık, ardından bir kakkaha tufanıdır başlar. Gılmekten kimde can kalır. Efe, mendilini hangi ta zeye atarsa o oyuna kalkar, zeybek oyunları başlar. Bu ne kadar sürer bilmem. (2).

Türklerin Doğuşları :

GÜRÜN'DE DERLENEN İKİ TÜRKÜ

Derleyen: Gündüz ARTAN

25-30 yıl önce Gürün'ün Celikanyurt köyü halkından Mustafanın oğlu Ömer, eşkiyalık yapar, dağda bağda adam öldürmekle vakit geçirirdi. Jandarmalar tarafından vurularak öldürülen Ömer'in beş kız kardeşinden Ayşe ve Emiş'in söyledikleri şu türkünün sözleri kadar nağmeleri de hazindir.

Yoncalığın cılga yolu
Gide gide kavuşuyor,
Seni vuran Kayserili
İlvanın savuşuyor.

Yatakta yatıyor koyun,
Emmilerde oldu oyun,

Havaıdır havai, yüksek yapar yuvayı ;
yapıcılar yapamaz, biçiciler biçemez, ku-
yuncular dökemez, terziler biçemez.

Örümcek yuvası - Yumurta

Havuzu özeni, eladır rengi, madeni
hündan, dimdiki dından. Lâmba

Hayatta en tatlı şey ne Tuz
Hay natırı natırı, anasını sevdiğimin ka-
tırı, yedi bin kişi götürür. Köprü

Hep içeri, tıp içeri. Kulak
Hepten keten, sesi gelir gökten, sakal et-
ten, ağız kemikten Horoz

Her akşam yatan, her sabah kalkan,
amma hiç uyumıyan nedir? Güneş

Herkes uyur, İlyas baba oturur Saat
Herkes öper, ben öpemem. Dirsek

Her tarafın delik deşiktir, amma ben
gayet sağlamm. Zencir

Het dedim met dedim, git kapı arkasına
yat dedim. Süpürge

Het dedim met dedim, ocak başına yat
dedim. Kedi

Hey bulutlar bulutlar! Yusuf'u yedi kurt-
lar; ben bir zorlu kuş gördüm, tepesinden
yumurtlar. Buğday

Hey gidi gidiver, şu gideni tutuver; ne
tathca eti var, püsküllüce kuyruğu var.

Balık
Hillim hillim hilmesi, hillim hanımın düğ-
mesi, hillim hmoştur yemesi, zordur hillim
Çilek
hilmesi.

(Devam edecek)

Yoncalığa vardımkiye
Kanımın akıyor beyin.
Bacısının adı Emiş,
Gamasının sapı gümüş,
Ankara'da Kemâl Paşa
Su Ömer'i vurun demiş.
Mor koyunun bercisiyem
Şu dağların kircisiyam,
Kınamayın komşularım
Ben Ömer'in bacısıyam.
Sabahınan sabahınan
Kahve gelir tabahınan,
Ayşe bacın kurban olsun
Kucağında bebeğinin.

İkinci türkü, 1941 yılında vurularak öl-
dürülen Mehmet isminde bir delikanlıın
ardından anasının söylediği hazin bir tür-
küdür.

Memmedimin boyu uzun
Kurşun yemiş düziim düziim
Kör olasın gahbe düşman
Asker olacaktı güzün

Oy Memmedim.
Memmedimin boyu ince
Gezer narince narince
İfadesini veremiyor
Başgedikli gelmeyince

Oy Memmedim.
Tabancası /beşli miydi?
Seni vuran eşli miydi?
Üç kursundan ölmezidin
Düştüğün yer taşı mıydı?
Oy Memmedim.

Havada gönül havada
Ciğer kavurdum tavada
Memmedimi vuranların
Çocuğu kalsın yuvada
Oy Memmedim.

Tabakasında tütünü
Yatağında yok hatunu
Üç oğlumdan biri kaldı.
O da Memmedimin yetimi
Oy Memmedim.

SÖZLÜK: Cılga: Pâtika, keçiyolu, İlvanı
nan: güle oynuya. Berci: Yavru, Kirci: do

Yalnız en yüksek Faiz değil,
en ufak mevduatınıza da en
yüksek Faiz, en fazla kazanma
şansı!

Dünyada ve yurttta bütün
bankacılık hizmetleriniz için

TÜRK TİCARET BANKASI

YARIM ASIRLIK TECRUBESİ İLE EMRİNİZDEDİR

(Folklor: 21)

SÖY VEREN ANNELER,
MANSİZLİK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTİHSİZLİK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

(Folklor: 17)

(Folklor: 8)

"TÜRK FOLKLOR (= HALBİLGİSİ) DERNEĞİ" NİN YAYIM ORGANIDIR.

GRİP

ve NEZLEYE karşı

GRİPİN

Kullanınız

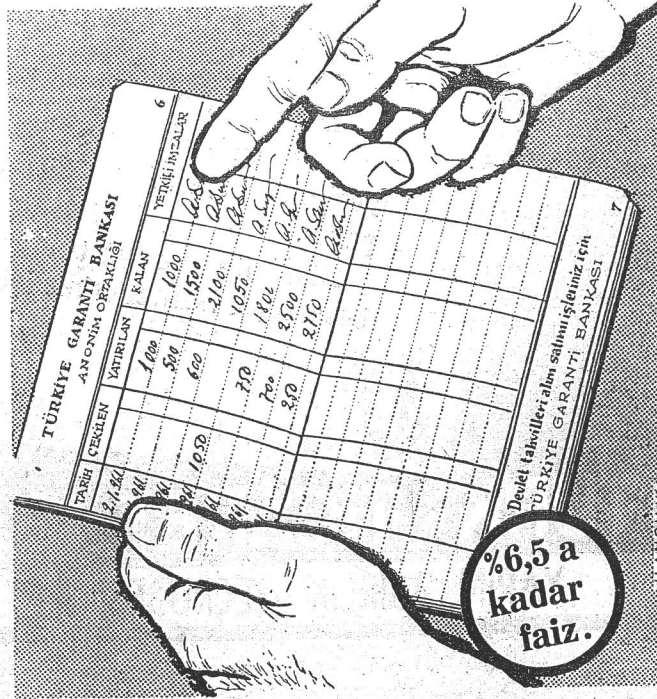
Aldığınız müstahzarın hakiki Gripin olduğunu anlamak için GRİPİN markasına bilhassa dikkat ediniz.

GRİPİN

günde 3 adet alınabilir.

(Faal: 1358 - 22)

Bir hesapla, bu defterin yapraklarını açan,

talihinin de kapılarını açmış demektir.

1961 de **1.360.000 LIRA**

GARANTİ BANKASI

(Folklor: 23)

Doğubank

25

ŞUBESİLE

Her türlü banka muameleleriniz için emrinizdedir.

(Folklor: 24)

1961
YILINDA

15.000

KİŞİYE KAZANMA ŞANSI

230.000 ve 1.525.000

Liralık apartman daireleri Liralık para ikramiyeleri.

Her çekiliş planı ayrıca ilân edilecektir.

AKBANK

Vadeli her 100 vadesiz her 200 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir.

(Folklor: 11)

DERGİMİZİN SATIŞ YERLERİ :

İSTANBUL'da: Beyoğlu Kitapsaray, Köprü Kitabevi Kemal, Aksaray Kitap Kitabevi, Beyazıt Sahaflar No. 4 Elif Kitabevi, Türbe Köşehan Zahit Kitabevi..

ANKARA'da: Berkalp Kitabevi.

KONYA'da: Yeni Kitabevi.

ERZURUM'da: Hüseyin Öndüç Kırtasiye ve Kitabevi.

Dergimizin sayısı 1, Yıllık abonesi 10 liradır.